

Univerzita Karlova
Filozofická Fakulta

Bakalářská práce

Univerzita Karlova

Filozofická Fakulta

Ústav politologie

Bakalářská práce

Pirogova Miroslava

Euroskepticismus a jeho projevy v ČR na příkladu ČSSD a ODS mezi lety 2006-2018

Euroscepticism and its manifestation on the example of ČSSD and ODS between 2006-2018

2018/2019 akademický rok

Autorka práce: Pirogova Miroslava

Vedoucí práce: Mgr. Martin Štefek, Ph.D

Abstrakt

Ve své bakalářské práci jsem se snažila vysvětlit pojem „euroskepticismus“, popsat různé teorie a koncepty euroskepticismu a zvolit nejvhodnější koncept pro jeho analýzu. Zároveň bylo cílem prozkoumat projevy euroskepticismu v českých politických stranách ČSSD a ODS od roku 2006 do roku 2018. První část práce je teoretická a je věnovaná vymezení pojmu „euroskepticismus“, jeho kořenům a soudobému pojetí. Samotný pojem jsem se snažila vysvětlit pomocí základní literatury k danému tématu, jako je například práce Taggarta, Kopeckého a Muddeho, Flooda atd. Teoretická část sloužila jako podklad pro zařazení zvolené politické strany do jedné z typologií euroskepticismu. Jeho projevy jsem zkoumala pomocí programových dokumentů politických stran a informací z webových stránek ODS a ČSSD. Navíc jsem používala českojazyčnou literaturu věnovanou problematice euroskepticismu na území České republiky, data ze sociologických šetření STEMu a CVVM (Centrum pro výzkum veřejného mínění), záznamy hlasování Parlamentu České republiky a projevy vybraných členů obou stran. Zmiňované strany jsem zvolila z důvodu, že se podle mne jedná o dva velké konkurenty, kteří si zaslouží pozornost při zkoumání daného problému na území České republiky. Minimálně také proto, že tyto dvě strany byly dost dlouho hlavními soupeři na české politické scéně, a proto si myslím, že je zajímavé se zaměřit na jejich postoj k procesu evropské integrace.

Ve své práci jsem používala jak diachronní, tak synchronní komparativní analýzu. Hlavní stanovená hypotéza konstatuje, že míra euroskepticismu se v ČSSD a ODS zvýšila. Toto tvrzení doložím, či vyvrátím pomocí analýzy jazyka stranických dokumentů a analýzy projevů některých členů stran, ale i praktickými kroky stran jako například hlasováním Parlamentu o otázkách týkajících se Evropské unie, eurozóny a procesu evropské integrace obecně.

Klíčová slova: euroskepticismus, evropská integrace, český euroskepticismus, ODS, ČSSD

Abstract

In this bachelor paper author tried not only to explain the term "euroscepticism", to describe various theories and concepts of euroscepticism and to choose the most suitable concept for the analysis of euroscepticism but also to examine the manifestations of euroscepticism in two Czech political parties – ČSSD and ODS – from 2006 to 2018. The theoretical part is devoted to defining the term "euroscepticism", its origin and contemporary concept. I tried to explain the definition of term "euroscepticism" by means of the basic literature on the given topic, such as the work of Taggart, Kopecky and Mudd, Flood etc. Using the theoretical part, I tried to put chosen political parties into one of the euroscepticism typologies. In my research of manifestations of euroscepticism, I have been using party program documents and information from the ODS and ČSSD websites. In addition, I used Czech-language literature on this topic (Euroscepticism in the Czech Republic), data from the sociological surveys of STEM and CVVM, records of voting in the Parliament of the Czech Republic and speeches of selected members from both political parties. I chose those parties because I suppose that both are substantial competing parties that deserves attention when examining the problem of euroscepticism in the Czech Republic at least because those two parties were the main rivals in the Czech political arena for a long time and I think that it would be interesting to look at its attitude towards the process of European integration. In my work I used both diachronic and synchronous comparative analysis. The main hypothesis is that the level of Euroscepticism in the ČSSD and the ODS has increased, which I would like to show both by analysing the language of party documents and by analysing the speeches of some members of the parties, as well as by studying practical steps, which chosen parties have been doing such as voting in Parliament on issues concerning the European Union, the euro area and the process of European integration in general.

Key words: euroscepticism, European integration, Czech Euroscepticism, ODS, ČSSD

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré literární prameny, které byly během této práce použity. Zároveň souhlasím se zveřejnění této práce jak v tištěné, tak v elektronické podobě.

V Praze dne

Miroslava Pirogova

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Martina Štefka Ph.D. za odborné vedení, pomoc a podporu při tvorbě bakalářské práce a za mnoho podnětných informací týkajících se zvolené problematiky.

Obsah

Úvod.....	9
1. Typologie euroskepticismu.....	12
1.1. Kořeny a vývoj pojmu.....	12
1.2. Koncepty stranického euroskepticismu.....	14
1.2.1 Euroskepticismus podle Taggarta.....	14
1.2.2 Typologie Taggarta a Szczerbiaka.....	15
1.2.3 Typologie Kopeckého a Mudda.....	17
1.2.4 Typologie Contiho a Verzichelliho.....	19
1.2.5 Typologie Flooda.....	20
1.3. Jakou typologii zvolit pro analýzu českého euroskepticismu?.....	21
2. Euroskepticismus v České republice od roku 2006: ODS a ČSSD.....	23
2.1. Cíle a obsah studie.....	23
2.2. Občanská demokratická strana.....	23
2.3. Česká strana sociálně demokratická.....	35
2.4. Komparace postojů ODS a ČSSD.....	42
Závěr.....	49
Seznam tabulek.....	52
Použitá literatura a zdroje.....	53

Seznam zkratek

ODS – Občanská demokratická strana

ČSSD – Česká strana sociálně demokratická

OEEC – Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci

EHS – Evropské hospodářské společenství

ESUO – Evropské společenství uhlí a oceli

EP – Evropský parlament

EU – Evropská Unie

EI – Evropská integrace

PČR – Parlament České republiky

PSP ČR – Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky

CVVM – Centrum pro výzkum veřejného mínění

S&D – Pokrokové spojenectví socialistů a demokratů

EPP-ED – Evropská lidová strana-Evropští demokraté

EPP – Evropská lidová strana

ECR – Evropská konzervativní a reformní skupina

PES – Strana evropských soci

Úvod

Snaha spojit různé evropské země existuje asi stejně dlouho jako historie osídlování Evropy. V minulosti ale šlo především o touhu různých vládců po moci, nikoli o sblížení a spolupráci evropských národů. Myšlenka smlouvy mezi národy Evropy vznikla již v pozdním středověku. Jedním z jejích představitelů byl například i český král Jiří z Poděbrad. Později v devatenáctém století se ustavilo pro spojenou Evropu důležité heslo „Spojené státy evropské“ neboli „Evropské bratrství“¹. Poprvé ho použil významný francouzský básník Victor Hugo v roce 1849 na mírovém kongresu v Paříži.

Ve 20. století myšlenku jednotné Evropy oživila známá Panevropská unie. Na začátku měla evropská integrace vyřešit problém válečný – politici se báli opakování velkých válek a chápali nutnost zabránění jim. Řešením tohoto problému byl podle nich proces evropské integrace. Za základ soudobé Evropské unie (dále EU) je možné považovat Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO) založené v roce 1952 na dobu 50 let. To mělo za cíl vyřešit otázku kontroly německého průmyslu.² V roce 1958 vzniklo Evropské hospodářské společenství (EHS) a Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom). Jak píše ve své knize „Institucionální vývoj Evropské unie od Maastrichtské smlouvy k východnímu rozšíření“ Běla Plechanovová, EHS bylo snahou „udržet při životě integrační proces“³. Dále následovalo období sblížení a formování jednotného společenství. V roce 1965 byla podepsána smlouva o jednotných orgánech pro všechna tři společenství – tzv. Bruselská smlouva. Z relativně slabého Evropského shromáždění, které původně bylo orgánem ESUO, tak vznikl Evropský parlament.⁴ Rada Evropské unie (The Council of the Ministers) se také stala „dědictvím“ po ESUO a i nadále hrála důležitou roli v nové organizaci. Relativně novým orgánem byla Evropská komise, která se dost výrazně lišila například od Sekretariátu EHS a znamenala „klíčovou ingredienci úspěchu EU“.⁵

---

1 HUGO, Viktor: Zahajovací projev třetího mezinárodního mírového kongresu v Paříži, *Ellopos.net*, [online]

2 PLECHANOVÁ, Běla: *Institucionální vývoj EU od Maastrichtské smlouvy k východnímu rozšíření. Hledání rovnováhy mezi společenstvím a jeho členskými státy*. Praha: Nakladatelství Karolinum 2004 s. 23.

3 Tamtéž, s. 38.

4 CUYVERS, Armin: The Institutional Framework of the EU. In: Cuyvers A., Ugirashebuja E., Ruhangisa J., & Ottervanger T. (Eds.), *East African Community Law: Institutional, Substantive and Comparative EU Aspects*. Boston: Brill, 2017, s. 79.

5 Tamtéž, s. 92.

Evropská komise se účastní legislativy a exekutivy EU a je výjimečná právě kvůli své supranacionalitě (reprezentuje obecné evropské zájmy)⁶. Postupem času vznikly i další orgány jako například Evropský soudní dvůr (byl vytvořen na začátku institucionální integrace v roce 1952), Evropská rada (European council) jako orgán strategického rozhodování a další instituce a subjekty (Evropský výbor regionů, Evropská centrální banka atd).

V roce 1986 vstoupil v platnost Jednotný evropský akt. Jeho ústředním bodem bylo vytvoření jednotného ekonomického prostředí, které by nebylo rozděleno celními ani obchodními překážkami. Jednotný evropský akt tak stanovil volný pohyb zboží, kapitálu a osob v rámci EU.⁷ Navíc tento dokument zajistil spolupráci členských států v zahraniční politice a politických záležitostech.

V roce 1997 byla Bruselská smlouva nahrazená Amsterodamskou týkající se reformy evropských institucí. Ta doplnila smlouvy o EU. Vrcholem snahy o prohloubení integrace bylo podepsání Maastrichtské smlouvy a změna názvu Evropského hospodářského společenství na Evropské společenství v roce 1992. To dále vedlo k formování Evropské unie v té podobě, jakou dnes známe (díky Maastrichtské smlouvě byl zaveden proces spolurozhodování a vytvořeny nové formy spolupráce mezi členskými státy v oblasti obrany, vnitřních záležitostí a také spravedlnosti). Zhmotnění myšlenky evropské integrace vyvolalo nejen pozitivní reakce. Právě negativní postoje k danému procesu jsou jedním z pramenů euroskepticismu. Existuje více zdrojů euroskepticismu, avšak ve své práci se budu zabývat spíše institucionální kritikou EU a kritikou jednotlivých politik unie (například migrační politika) jakožto zdrojem této názorové skepse.

I když se euroskepticismus v dnešní době stává velmi populárním, není dostatečně prozkoumán, dokonce neexistuje jeho jednotná definice. Proto se zaměřím právě na tuto skutečnost. Nejprve se budu zabývat vysvětlením samotného pojmu (kapitola č. 1), pak se soustředím na jeho projevy v České republice a budu je zkoumat pomocí analýzy programových dokumentů dvou stran – ODS a ČSSD. Spolu s programovými dokumenty jsem také využila data ze sociologických šetření a projevy členů zvolených stran.

Předmětem výzkumu mé bakalářské práce je euroskepticismus, konkrétně jsem zvolila problematiku euroskepticismu v Čechách po roce 2006 ve dvou politických stranách. Ty jsem

---

6 Tamtéž, s. 92.

7 BASDEO, Sahadeo: The Single European Act: A Caricom Perspective, *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, vol. 32 (1990), no. 2, s. 111.

vybrala z důvodu, že dlouhou dobu byly největšími a nejsilnějšími stranami české politiky a politická soutěž v České republice byla primárně soustředěna právě na tyto dvě strany. ODS navíc sama sebe definuje jako eurorealistickou a spíš proevropskou stranu, ale fakticky zastává euroskeptické postoje.

Analýza zkoumá projevy euroskepticismu v období let 2006–2018. Ve své bakalářské práci vycházím z hypotézy, že se míra euroskepticismu v České republice zvýšila a že dnešní český euroskepticismus je podepřen jinými argumenty než v minulosti.

Cílem práce je zkoumání projevů euroskepticismu v programových dokumentech a v projevech členů zvolených stran v určitém období. Dojde tak buď k potvrzení, či naopak vyvrácení hypotézy tvrdící, že míra euroskepticismu se zvýšila a že euroskepticismus zvolených stran se změnil. V dané práci také porovnám postoj k EU ze strany ČSSD a ODS a ukážu hlavní rozdíly mezi stranami v otázce přístupu k EU. K výzkumu používám kvalitativní metody, provádím analýzu programů stran a jejich praktických kroků v evropské politice. Použila jsem jak synchronní analýzu (analýza postojů ČSSD a ODS k procesu evropské integrace), tak diachronní analýzu (dynamika vývoje euroskepticismu zvolených stran v čase). V práci vycházím ze základních angloamerických odborných knih a článků zabývajících se daným tématem a také z české odborné literatury.

1. Typologie euroskepticismu

1.1. Kořeny a vývoj pojmu

V současné době nabírá evropská integrace rychlejší tempo, ale spolu s ním roste i nedůvěra v EU,⁸ na což ukazuje výzkum veřejného mínění z roku 2018. Není možné říci, že mezi tempem integrace a růstem nedůvěry je přímá souvislost, ale je možné, že vzrůstání nedůvěry je částečně spojeno s prohloubením integrace. Důležitou příčinou vzniku odpůrců eurointegrace může být zklamání z daného procesu. Podle mého mínění byl jedním z možných inspiračních pramenů pro český euroskepticismus projev britské ministerské předsedkyně Margaret Thatcherové v belgickém městě Brugge v roce 1988. V něm se objevila první výrazná (a nahlas řečená) kritika procesu evropské integrace ze strany významného evropského politika. Thatcherová v něm upozorňuje na nutnost změny neefektivních politik unie a samotnou Unii nazývá evropským superstátem.⁹

Názny euroskepticismu se projevovaly i dále, a to po celé Evropě. Příkladem může být referendum o ratifikaci Maastrichtské smlouvy v Dánsku z roku 1992. Vyvolala ho nespokojenost občanů a v roce 1993, po druhém úspěšném referendu proběhly protesty. Nelze samozřejmě říci, že český euroskepticismus má kořeny v Dánsku nebo ve Velké Británii, avšak vzhledem ke specifičnosti svého historického vývoje mohlo být Česko inspirováno dalšími evropskými státy a podobnými projevy, jako byl proslov Thatcherové v Brugge. Minimálně bývalý prezident České republiky a člen ODS Václav Klaus, který sám sebe nazývá thatcherovcem¹⁰, touto političkou ovlivněn byl. Hodně badatelů považuje právě Klause za iniciátora euroskeptické politiky ODS. Mezi takové odborníky patří například Ladislav Cabada, který dokonce označil Klause za osobu, která přispěla k vytvoření celkového českého euroskepticismu i mimo politickou stranu.¹¹

---

8 Eurobarometer, 2018. Standart Eurobarometer 89. Public opinion in the European Union, s. 103.

9 THATCHER, Margaret: Speech to the College of Europe. www.margaretthatcher.org [online]

10 KLAUS, Václav: Thatcherová a její vzor pro postkomunistické země. *Klaus.cz*, 2006 [online]

11 CABADA, Ladislav: *Party of free citizens and the genesis of the Czech liberal-conservative „anti-EU“ stream in Czech politics*, s. 9.

Původně euroskepticismem odborníci mínili nedostatečnou podporu dalšímu procesu evropské integrace, později byl ale definován už jako úplná nebo částečná opozice evropské integrace. Termín je dodnes velmi sporný a nejednotný. Příčinou je fakt, že na něj neexistuje jediný ucelený pohled, a proto není ani jediná obecná teorie euroskepticismu. Nejznámější je dichotomie Taggarta a Szczeirbiaka, o které také dále pojednává tato práce.

V současnosti je termín euroskepticismus používán nejen na akademické půdě, ale je také velmi rozšířen v médiích a mezi veřejností. Jeho odborné pojetí je omezeno různými typologiemi euroskepticismu, proto je v akademických textech vymezováno přesněji. V médiích se euroskepticismem nazývá množství jevů: od nesouhlasu s jednotnou politikou nebo politickým krokem EU po kritiku celého konceptu eurointegrace a volání po odchodu z EU. Pro některé politické strany je vhodným nástrojem k manipulování davem, jiní jsou opravdovými přesvědčenými zastánci euroskepticismu jako správného postoje k EU. Faktem však je, že zájem o euroskepticismus (a to jak o pojem, tak o názor) dnes vzrůstá. Nárůst popularity pojmu a euroskepticismu jako politického programu může být spojen s řadou příčin, od reálného zklamání nebo nespokojenosti s Evropskou unií / evropskou integrací (dále EI) po pouhé využívání euroskepticismu jako způsobu, jak získat hlasy protievropských voličů. Jak ukazuje práce Vlastimila Havlíka z roku 2009, čím blíží se politická strana nachází ke kritickému bodu na politické ose, tím kritičtěji se tato strana staví k evropské integraci.¹² To platí minimálně pro české politické strany. Je tak možné konstatovat, že soudobý euroskepticismus zahrnuje jak pravicové, tak levicové síly a není omezen jen na jednu stranu politického spektra. Jedním z nejpoužívanějších argumentů euroskeptiků je, že Evropská unie přebírá příliš mnoho pravomocí, což je hrozbou pro státní suverenitu členských států.

I když můžeme alespoň přibližně popsat, co euroskepticismus je, současná politická věda nenabízí jeho jednotnou nebo obecnou definici. Tento fakt má za následek obsahovou nejednotnost a složitost euroskepticismu. Navíc analýza různých konceptů stranického euroskepticismu ukazuje, že nejen jednotné vymezení daného fenoménu je problematické. *„Vztahování ‚tvrdého‘ a ‚měkkého‘ euroskepticismu na určité typy stranických rodin je samo*

---

¹² HAVLÍK, Vlastimil: *České politické strany a evropská integrace. Evropeizace, evropanství, euroskepticismus?*, 2009 s. 147.

o sobě navíc problematické.“¹³ To znamená, že různí autoři dokonce spojují „tvrdý“ a „měkký“ euroskepticismus s názorově různými stranami.

1.2. Koncepty stranického euroskepticismu

1.2.1 Euroskepticismus podle Taggarta

Prvním, kdo použil výraz euroskepticismus na akademické půdě, byl Paul Taggart. Objevil se v jeho článku „*A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems.*” V něm rozděluje politické strany na čtyři skupiny podle míry jejich euroskepticismu. Ten považuje za „cestu popisování a zdůrazňování proměn ve stranických systémech Západní Evropy“¹⁴ a klade důraz na tezi, že euroskepticismus reálně zahrnuje tři odlišné postoje.

Zástupci prvního postoje podle Taggarta nejsou principiálně v opozici vůči Evropské unii, ale taková forma integrace není podle nich tou nejlepší a nejvhodnější. Je totiž příliš inkluzivní. Druhý postoj spočívá ve výrazně negativním vztahu k samotnému procesu integrace, což vede k opozici vůči EU jako ztělesnění tohoto procesu. Přívrženci třetího postoje nejsou v principiální opozici vůči EI (evropská integrace), ale domnívají se, že Evropská unie není nejlepším výrazem myšlenek eurointegrace, a to z důvodu, že je příliš exkluzivní.

Samotná Taggartova klasifikace zahrnuje čtyři skupiny. Do první patří politické strany, jež mají ve svých programech důležitý společný bod, a tím je kritika EU. Ve své práci Taggart nazývá tyto strany „single issue eurosceptical parties“¹⁵, což je možné přeložit jako „strany jednoho tématu“. Jejich cílem je soustředit se na jediný bod, na který sázejí ve snaze ovlivnit voliče. Politické strany takového typu existují jen z důvodu, aby vyjadřovaly euroskeptické názory a mobilizovaly voliče (zvýšily jejich zájem o otázky EU). Většinou můžou být

---

13 KANIOK, Petr: Měkký a tvrdý euroskepticismus: dva projevy téhož?, *Politologický časopis*, 2015, [online]s. 158.

14 TAGGART, Paul 1998. *A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems*, *European Journal of Political Research* 33, č.3 s. 364.

15 TAGGART, Paul 1998. *A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems*, *European Journal of Political Research* 33, č.3 s. 368.

klasifikovány jako stranická opozice, která ve svých řadách shromažďuje různé typy členů. Příkladem politické strany jednoho tématu jsou People's Movement Against the EU v Dánsku.

Druhá skupina, o které hovoří Taggart, se nazývá „protest based parties with Euroscepticism”¹⁶ nebo-li „euroskeptické protestní strany“. Pro ně je důležité vymezit se vůči politickému systému. Euroskepticismus je v tomto případě spíš doplňkem v rámci jejich programů. Takové strany se snaží získat popularitu mezi voliči pomocí jejich odstupu od vládních stran. Příkladem je strana zelených ve Švédsku a francouzská komunistická strana¹⁷.

Do třetí skupiny patří strany, které byly ve vládě, nebo také strany, které hovoří o tom, že oni zaslouží podporu kvůli jejich blízkosti k vládnoucím stranám. Nazývají se „established parties with Eurosceptical positions” – etablované strany s euroskeptickými postoji. Proč ale členové vládnoucích koalic zastávají euroskeptické názory? Příčiny podle Taggarta mohou být různé. Od negativní zkušenosti s institucemi Evropské unie po snahu ovlivnit voliče, kteří v této době sdílejí euroskeptické názory.

Poslední skupinu tvoří různě velké euroskeptické frakce („eurosceptical fraction”) uvnitř stran.¹⁸ Tento typ je podle mého názoru zajímavý tím, že k němu patří jednotné frakce, které zastávají negativní postoj vůči EU. Důležité je přitom, že tyto frakce jsou součástí politických stran, které zaujímají vcelku kladný postoj vůči EU. Podle Taggarta je složité identifikovat frakcionalismus („fractionalism“), ale je možné rozpoznat určité rysy, které napomáhají vzrůstu podezření, že frakcionalismus existuje.¹⁹

1.2.2 Typologie Taggarta a Szczerbiaka

Je nejznámější a nejpoužívanější typologií euroskepticismu, spolu s Taggartem na ní pracoval Alex Szczerbiak. Je založena na rozdělení euroskepticismu do dvou skupin – měkký a tvrdý. Hlavní důvody, proč strany prosazují euroskepticismus, je podle autorů nutné hledat spíše ve snaze ovlivnit voliče a získat větší podíl na politické moci než v reálné příslušnosti k nějaké konkrétní euroskeptické ideologii.²⁰ Ve své práci Szczerbiak a Taggart došli k názoru, že

---

16 Tamtéž, s. 368.

17 Tamtéž, s. 368.

18 Tamtéž, s. 369.

19 Taggart, 1998. s. 369.

euroskepticismus je jakýmsi univerzálním rysem stranických systémů států střední a východní Evropy.

Tvrký euroskepticismus existuje tam, kde je zásadní opozice vůči EU a evropské integraci. Může být viditelný ve stranách, které si myslí, že jejich státy by měly vystoupit z unie, nebo u těch, jejichž politika je opoziční vůči celému projektu Eurointegrace.²¹Szczerbiak a Taggart dokonce vyčleňují dvě metody pomáhající zjistit, zda ta či ona strana zastává „tvrdé“ euroskeptické názory. Prvním ukazatelem je její zaměření na jednotlivý problém EU. Strana s tvrdými euroskeptickými názory mobilizuje vůči EU, pokud se nachází v principiální opozici k vládě. Druhým ukazatelem je odpověď na otázku, zda-li je opozice vůči EU formována v závislosti na ideologické pozici a volá po změně podmínek vstupu svého státu do EU, přičemž tyto podmínky nejsou slučitelné se směrem pohybu projektu EI.

Měkký euroskepticismus je podle Taggarta a Szczerbiaka v takových státech, kde není zásadní protest proti EI nebo členství v EU, ale v nichž existuje jedna nebo několik politických oblastí, kde panují názory, že nacionální zájmy státu nejsou slučitelné se zájmy EU, a proto je nutné EU opustit.

Jak se ukázalo časem, má tato typologie slabé místo, kterým je velmi neurčitá definice měkkého euroskepticismu. Na to poukazují kritici této teorie jako například Mudde a Kopecký. Taggart a Szczerbiak později uznali to, že jejich pojetí měkkého euroskepticismu je příliš neurčité. Do této kategorie lze totiž zařadit skoro každou stranu, která vyjádří jakýkoliv kritický postoj k libovolné oblasti politiky Evropské unie. Také uznali, že pro hodnocení euroskepticismu není vhodné používat jako měřítko nesouhlas s projektem EI a je mnohem praktičtější a lepší uvažovat o vztahu k eurointegraci jako takové.

Taggart a Szcierbiak kritiku přijímají, avšak zároveň se kriticky vyjadřují vůči typologiím především Kopeckého a Muddeho. Uvádějí například, že typologie Kopeckého a Muddeho je nelogická (například kategorie europragmatiků) proto, že existuje mnoho stran, které do ní

---

20 TAGGART, Paul a SZCZERBIAK, Aleks 2000. *Opposing Europe: Party Systems and Opposition to the Union, the Euro and Europeanisation*.

21 TAGGART, Paul a SZCZERBIAK, Aleks: *The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States*. 2002

zařadit nelze.²² Typologie Contho a Flooda jsou podle Taggarta a Szczerbiaka příliš ambiciózní a rozsáhlé a z toho důvodu není možné do nich zařadit všechny evropské politické strany.²³

Hlavní změnou v typologii Taggarta a Szczerbiaka bylo, že inovovali formulace svých dvou kategorií. Podle nové verze je tvrdý euroskepticismus principiální opozicí vůči projektu evropské integrace. Jde v podstatě o opozici vůči přesunu moci nadnárodním institucím, jako je EU. Měkký euroskepticismus v nové verzi definovali jako postoj, ve kterém se nejedná o tvrdou a principiální opozici vůči projektu Unie, ale vůči stávajícímu či budoucímu prohlubování integrace a také dalšímu přesouvání pravomoci do rukou Evropské unie.²⁴

1.2.3 Typologie Kopeckého a Mudda

Typologie Casa Mudda a Petra Kopeckého je významná především jako kritika konceptu Taggarta a Szczerbiaka. Je rozebrána v textu „The Two Sides of Euroscepticism. Party Positions on European Integration in East Central Europe“. Ten byl vydán v roce 2002. Autoři vycházejí z kritiky Taggartovy a Szczerbiakovy teorie o měkkém euroskepticismu, kterou považují za velmi neurčitou a všeobecnou. Podle Kopeckého a Mudda má teorie Taggarta a Szczerbiaka čtyři slabiny.

První se projevuje v tom, že definice měkkého euroskepticismu je velmi vágní. Druhou je domněnka, že poměrně jasné rozlišení mezi „tvrdým“ a „měkkým“ euroskepticismem bude později rozmazané, když Taggart a Szczerbiak tvrdí, že „*v praxi může být tvrdý euroskepticismus identifikován zásadními námitkami vůči současné formě evropské integrace v EU.*“²⁵ Třetí slabinou, o které hovoří Kopecký a Mudde, jsou nejasná kritéria, která se používají pro spojení či oddělení dvou forem euroskepticismu. V důsledku toho je obtížné vysvětlit, proč se objevují různé formy euroskepticismu. Poslední slabinou dle Kopeckého a Mudda je to, že kategorie „měkký“ a „tvrdý“ euroskepticismus nejsou dostatečně spravedlivé v důležitém rozlišování mezi myšlenkami evropské integrace na jedné straně a Evropskou unií jako současným ztělesněním těchto myšlenek na straně druhé. V důsledku toho je pojem „euroskepticismus“ podle názoru

---

22 TAGGART, Paul a SZCZERBIAK, Aleks: *Opposing Europe? The Comparative Party Politics of Euroscepticism. Volume 1. Case studies and country surveys.* 2008, s. 244.

23 TAGGART, Paul a SZCZERBIAK, Aleks: *Opposing Europe? The Comparative Party Politics of Euroscepticism. Volume 1. Case studies and country surveys.* 2008, s. 246.

24 Tamtéž, s. 248.

25 Taggart and Szczerbiak, 2002 a: 6.

Kopecského a Mudda špatně připisován stranám a ideologiím, které jsou v podstatě proevropské, stejně jako těm zcela protievropským.²⁶ Kopecský a Mudde ve svém schématu euroskepticismus definují méně inkluzivně a přísněji než předchozí definice.

Typologie Mudda a Kopecského rozlišuje čtyři možné přístupy k euroskepticismu. Autoři zvolili dvě dimenze, podle kterých dělili strany do skupin. První je samotný přístup stran k evropské integraci, druhou je jejich přístup k EU. Tabulka č. 1 graficky znázorňuje typologii Mudda a Kopecského. První velká skupina se nazývá „eurofilové“, je tvořena pomocí první dimenze. Zahrnuje strany, které vnímají evropskou integraci jako věc pozitivní a podporují ji. Druhou velkou skupinou jsou pak „eurofobní“ strany vystupující jako oponenti a kritici myšlenky evropské integrace. Abychom mohli označit stranu za eurofobní, je třeba položit otázku, zda nepodporuje třeba jen jednu ze základních myšlenek evropské integrace. Druhá dimenze – podpora samotné Evropské unie – také vymezuje dvě skupiny, a to jsou eurooptimisté a europesimisté. Liší se podle toho, zda podporují stávající politiku Evropské unie (eurooptimisté), nebo ne (europesimisté).

		Přístup stran k procesu evropské integrace	
		Eurooptimisté	Europesimisté
Přístup stran k EU	Eurofilové	Euronadšenci	Euroskeptikové
	Eurofobové	Europragmatisté	Euroodmítači

Tabulka 1 - Typologie Kopecského a Mudda

Zdroj: KOPECKÝ, Petr a MUDDE, Cas 2002. „TheTwoSidesof Euroscepticism. Party Positions on EuropeanIntegration in East CentralEurope“ European Union Politics

Dále je třeba uvést samotné typy přístupu stran podle dvou zmíněných dimenzí. Prvním jsou euronadšenci (eurofilové + eurooptimisté), kteří podporují základní myšlenky Evropské integrace a věří v to, že Evropská unie se stane ztělesněním těchto myšlenek. Druhý typ se označuje jako euroskeptikové (eurofilové + europesimisté), ti podporují základní myšlenky evropské unie, ale pesimisticky se vymezují k budoucímu odrazu těchto myšlenek. Třetím typem jsou euroodmítači (eurofobové + europesimisté). Odmítají myšlenky Evropské unie a jejich

²⁶ KOPECKÝ, Petr a MUDDE, Cas: *The Two Sides of Euroscepticism. Party Positions on European Integration in East Central Europe, European Union Politics*. 2002, s. 300.

institucionální výraz. Posledním druhem jsou europragmatisté (eurofobové + eurooptimisté), kteří nepodporují základní myšlenky Evropské integrace. Nemají výrazný postoj k EU a přijímají Evropskou unii proto, že je to výhodné pro jejich stát nebo stranu.

1.2.4 Typologie Contiho a Verzichelliho

Podobá se typologii Taggarta a Szczerbiaka, a to z důvodu, že Nicolo Conti a Luca Verzichelli také rozlišují tvrdý a měkký euroskepticismus. Jejich typologie je však rozsáhlejší díky tomu, že je postavená na pěti kategoriích. Kromě dvou výše zmíněných zahrnuje neutrální nebo nejasný postoj k procesu evropské integrace, funkční europeanismus a ztotožňující europeanismus. Nejzajímavější kategorií je podle mého názoru neutrální postoj k EI. Zahrnuje totiž v sobě politické subjekty s nejasnými postoji týkajícími se evropské politiky. Na rozdíl například od Taggarta a Szczerbiaka vymezuje tato typologie kategorií na celé ose europeanismus – euroskepticismus, nejen na dva kritické body na opačném konci osy.

Postoj	Obecná charakteristika postoje
Tvrký euroskepticismus	Principiální opozice jak k Evropské unii, tak i k procesu evropské integrace. Můžeme ho sledovat ve stranách, které si myslí, že jejich státy by měly vystoupit z EU, nebo u těch, jejichž politika je nastavena proti celému projektu Evropské integrace.
Měkký euroskepticismus	Není principiální opozice proti členství v EU, ale opozice vůči unii v jedné nebo několika oblastech, nebo existuje pocit, že „národní zájem“ je nyní v rozporu s trajektorií EU.
Neutrální postoj	Nejasný postoj k procesu evropské integrace.
Funkční europeanismus	Podpora procesu integrace, ale s ohledem na domácí zájmy a cíle, obrana současné podoby EU. Není nutný závazek k další integraci, pokud integrace nepřináší další výhody pro určitou stranu nebo stát.
Ztotožňující europeanismus	Principiální podpora evropské integrace a EU, přesun dalších kompetencí na nadnárodní úroveň, další integrace je fundamentálním cílem.

Tabulka 2 - Kategorizace stranických postojů k EU

Zdroj: CONTI, Nikolo a VERZICHELLI, Luka. 2003. „Party Contestation of the Political Space and the European Issue. Position of Italian Parties (1994-2002).“

Euroskeptici jsou zastoupeny dvěma kategoriemi – měkký a tvrdý euroskepticismus, přičemž jejich definice není příliš odlišná od Taggartovy a Szczerbiakovy. Tvrdý euroskepticismus je tak definován jako nejnegativnější postoj k procesu evropské integrace, měkký euroskepticismus je spíše reakcí politické strany na konkrétní evropskou politiku.²⁷ Uprostřed spektra jsou umístěny ty samé subjekty s neutrálním postojem. Na opačném konci osy (pokud srovnáváme s euroskeptiky) se nacházejí eurooptimisté. Zastoupení jsou taktéž dvěma kategoriemi – funkčním europeanismem a identitním europeanismem. Pro funkční europeanismus je charakteristická obrana současné podoby Evropské unie. Stoupenci tohoto směru podporují integrační proces, avšak jen s ohledem na domácí zájmy nebo zvláštní stranické cíle.²⁸ Poslední kategorie, ztotožňující euroskepticismus, zásadně podporuje projekt evropské integrace a podobu EU a také koncept evropského federalismu.²⁹

Pro lepší pochopení konceptů jsem ve své práci použila tabulku Contiho a Verzichelliho, která jasněji ozřejmuje rysy každé kategorie dané typologie.

1.2.5 Typologie Flooda

Poslední, kterou v práci uvádím, je typologie britského politologa Chrisa Flooda. Euroskepticismus může být podle něj definován velmi široce jako postoje a názory zastoupené v diskurzu a chování, které vyjadřují pochybnost o potřebě, a/nebo výhodách, a/nebo dlouhodobé životaschopnosti EU, a/nebo evropské integraci jakožto cíli či obecném rámci vytvořeném doposud nebo v některých důležitých aspektech toho rámce institucí procesů a politik a/nebo jak se předpokládá v budoucnu³⁰. Flood vymezuje šest typů přístupu k evropské integraci, a to jsou odmítači, revisionisté, minimalisté, gradualisté, reformisté a maximalisté. Do první skupiny „odmítačů“ (rejectionist) patří subjekty neuznávající buď celkový koncept Evropské unie a evropské integrace, nebo spoluúčast své země na nějaké konkrétní politice Unie. Další skupinou jsou „revisionisté“ (revisionist), kteří usilují o návrat politiky do určitého stavu například před

27 CONTI, Nikolo a VERZICHELLI, Luka: *Party Contestation of the Political Space and the European Issue. Position of Italian Parties (1994-2002)*. 2003, s. 15-16.

28 CONTI, Nikolo a VERZICHELLI, Luka: *Party Contestation of the Political Space and the European Issue. Position of Italian Parties (1994-2002)*. 2003, s. 18.

29 Tamtéž s. 18.

30 FLOOD, Chris: *Euroscepticism: A Problematic Concept (Illustrated with Particular Reference to France)*. Paper prepared for the Panel “France’s Relations with the European Union“. UACES 32nd Annual Conference and 7th Research Conference. 2002, s. 3.

schválením některé pro ně důležité smlouvy. Revisionisté můžou být nespokojeni s celou politikou EU, stejně jako odmítači, nebo můžou reagovat jen na vybrané aspekty. „Minimalisté“ (minimalist) akceptují panující situaci v Evropské unii, ale odmítají další integraci a preferují udržovat status quo. Následující skupinou jsou „gradualisté“ (gradualist). Ti evropskou integraci podporují a navíc prosazují její prohlubování v určitých částech. Dalšími jsou „reformisté“ (reformist). Jedná se o velmi aktivní skupinu. Reformisté se snaží zlepšit jednu nebo několik již existujících institucí nebo politik uvnitř Evropské unie. Poslední skupinou jsou „maximalisté“ (maximalists), kteří podporují prohlubování integrace, a to jako celku, nebo v určitých částech. Jak uvedl sám Flood: „Účelem této klasifikace je umožnit poněkud přísnější vymezení pozic [než v jakýkoli ze dvou výše zmíněných modelů], aniž bych se však zapojil do nadměrného šíření kategorií.“³¹

Postoj	Krátký
Odmítači	Vystupují proti celkovému konceptu EU nebo proti členství své země v unii.
Revisionisté	Postupují stejně jako odmítači nebo jsou proti konkrétní politice unie.
Minimalisté	Akceptují panující situace, ale odmítají další integrace.
Gradualisté	Integraci podporují a prosazují její prohloubení v určitých částech.
Reformisté	Snaží se zlepšit jednu nebo několik stávajících politik EU.

Tabulka 3 -Typologie Flooda

Zdroj: FLOOD, Chris. 2002. "Euroscpticism: A Problematic Concept" (Illustrated with Particular Reference to France). Paper prepared for the Panel "France's Relations with the European Union".

1.3. Jakou typologii zvolit pro analýzu českého euroskepticismu?

Každá z daných typologií může podle mne být využita pro analýzu euroskepticismu, osobně jsem zvolila opravenou typologii Taggart a Szczerbiaka. Pro studium problematiky stranického euroskepticismu je podle mne základní a výchozí. Původní verze měla svá slabá místa, avšak konstruktivní kritika pomohla autorům je opravit. Pro účely této práce by měla být nejvhodnější. I Kopecký a Mudde významně přispěli k pochopení dané problematiky, stejně jako Flood, Conti

31 FLOOD, Chris: *Euroscpticism: A Problematic Concept (Illustrated with Particular Reference to France)*. Paper prepared for the Panel "France's Relations with the European Union". UACES 32nd Annual Conference and 7th Research Conference. 2002, s. 5.

a Verzichelli, avšak typologie Taggarta a Szczerbiaka je z mého hlediska nejvíce teoreticky ukotvena.

Je také důležité zmínit, že Taggart a Szczerbiak přijali kritiku své teorie, což napomohlo k dalšímu zkoumání problematiky stranického euroskepticismu. Jejich revidovaná typologie působí velmi jednoduše, pokud ji budeme srovnávat s jinými. To je také její velkou výhodou a utváří z ní jakousi obecně planou typologii dnešní doby. Je několik důvodů, proč uvažovat takovým způsobem.

Prvním je, že do této typologie je možné zařadit skoro všechny politické strany, což v ostatních není možné. Druhým důvodem je fakt, že autoři provedli větší a hlubší zkoumání, objem jejich práce převyšuje zkoumání jiných autorů, k dispozici měli očividně více teoretického materiálu. Samozřejmě není možné zkoumat a analyzovat euroskepticismus jen pomocí tohoto přístupu, ale osobně ho považuji za základní a nutný při studiu problematiky euroskepticismu.

2. Euroskepticismus v České republice od roku 2006: ODS a ČSSD

2.1. Cíle a obsah studie

Tato část bakalářské práce analyzuje programové dokumenty ODS a ČSSD, některé projevy jejich reprezentantů a další důležité zdroje, které pomohou zařadit tyto dvě strany do typologie euroskepticismu Taggarta a Szczerbiaka. Kapitola zkoumá projevy euroskepticismu primárně v programových dokumentech a v projevech některých členů stran. Pomocí analýzy programů stran lze ukázat, jak se měnil případný euroskepticismus ODS a ČSSD ve zvoleném období. Vycházím z předpokladu, že pramen euroskepticismu se obměnil: dříve tento směr vycházel spíše ze strachu ztráty suverenity státu v rámci EU, ale v průběhu let se hlavním pramenem stala obava z migrační krize. Důležitým bodem kapitoly je také sebeidentifikace stran na ose euroskepticismus – eurooptimismus a to, jak stranu vnímají voliči. Cílem této části je ukázat, že veřejné mínění o chování stran vůči EU není vždy v souladu s jejich reálným postojem (voliči mohou považovat stranu za proevropskou, avšak její reálné chování – stranické dokumenty, hlasování v parlamentu, členství ve skupinách EP atd – není úplně takové). Úkolem je také zařadit ODS a ČSSD do typologie Taggarta a Szczerbiaka a ukázat vývoj jejich euroskepticismu v určitém období. Podstatným bodem této části práce je postoj Občanské demokratické strany a České strany sociálně demokratické k Lisabonské smlouvě a k hlasování o ní v Parlamentu, dané postoje totiž velmi dobře ilustrují příslušnost ODS a ČSSD k „měkkému“ nebo „tvrdému“ euroskepticismu. Poslední podkapitola také porovnává vztah zvolených stran k Evropské unii a ukazuje rozdíly mezi nimi. Komparace je provedena pomocí čtyř dimenzí: pramen euroskepticismu (z čeho vychází skeptický vztah k EU nebo k procesu EI), jazyk předvolebních programů (jaké výrazy pro vyjádření svých myšlenek používají dané strany ve svých programech), vývoj postoje k euru v čase, postoj k Lisabonské smlouvě a příslušnost stran ke klubům v Evropském parlamentu.

2.2. Občanská demokratická strana

Postoj ODS k procesu EI je obecně považován spíše za euroskeptický, zajímavým paradoxem ale je, že voliči ODS jsou naladěni spíše proevropsky. To je dobře vidět například díky

sociologickému šetření neziskové organizace STEM, které proběhlo v roce 2004. Data z webových stránek STEMu ukazují, že podle respondentů jsou názory ODS spíše proevropské (62 % respondentů odpovědělo, že ODS je proevropská). Celkem 76 % potenciálních voličů ODS si podle údajů STEMu myslí, že „jejich“ strana je proevropská.³² Daný trend je možné sledovat i v novějším průzkumu z roku 2018, který dokládá, že elektorát ODS vykazuje vysokou podporu EU³³ (celkový procentuální počet pozitivních odpovědí – sounáležitost s Evropou a spokojenost s EU je 77 %). Zajímavé je také šetření CVVM (Centrum pro výzkum veřejného mínění) z roku 2004, ve kterém se ukázalo, že podle názorů voličů se ODS nachází někde uprostřed škály „Sjednocování zašlo příliš daleko“ a „Sjednocování je nutné prohloubit.“³⁴

Průzkum z roku 2004 (názor voličů ODS na vztah „jejich“ strany k EU)		Průzkum z roku 2018 (Postoje voličů ODS k Evropské unii)	
Proevropská	76 %	Sounáležitost s Evropou	43 %
Neutrální	15 %	Celková spokojenost s EU	34 %
Protievropská	8 %	Rozpor národních a evropských zájmů	22 %
Nedokáže posoudit	1 %		

Tabulka 4 - Porovnání průzkumů z roku 2004 a 2018

Zdroj: Stem - <https://www.stem.cz/je-ods-v-ocich-volicu-proevropska/>

V průzkumech je vidět, že v očích voličů je Občanská demokratická strana proevropskou stranou, avšak reálně tomu tak není. Pokusím se to ukázat pomocí zařazení ODS do typologie Taggarta a Szczerbiaka. Podle mého mínění lze ODS definovat jako stranu s měkkým euroskepticismem. Na to ukazují například programové dokumenty ODS i veřejné projevy jejích představitelů. Od roku 2006 se v nich opakují výrazy a věty vyjadřující nespokojenost se současnou podobou EU. Za euroskeptickou stranu byla ODS do roku 2006 označována i Vlastimilem Havlíkem v jeho práci „Euroskepticismus a země střední a východní Evropy“. Dochází k závěru, že ODS se odmítavě staví proti „...*integračním snahám týkajícím se státu*

³² STEM, 2004. Je ODS v očích voličů proevropská?, [online]

³³ STEM, 2018. V názoru na naše členství v Evropské unii je česká veřejnost rozdělená do dvou vyrovnaných táborů, [online]

³⁴CVVM, 2004. Politické strany a evropská integrace v názorech české veřejnosti, [online] s. 3.

*blahobytu, to znamená mimo jiné harmonizaci a případně unifikaci sociální či daňové politiky.*³⁵ Za euroskeptickou stranu ODS považuje i Ladislav Cabada, ten ji dokonce nazývá „... nejvýznamnější euroskeptickou stranou v české politice a společnosti.“³⁶

Analýzu programů strany otevřeme dokumentem z roku 2006 „Společně pro lepší život“, kde stojí, že Evropská unie je přínosná pro Českou republiku například v tom smyslu, že pomáhá rozvoji české ekonomiky. Už v tomto programu se však projevují prvky euroskepticismu, konkrétně se v textu objevují věty jako: „*Budeme podporovat změnu strukturální politiky EU a efektivní přerozdělování finančních prostředků ... s tím je spojená snaha o reformy zemědělské politiky EU, která je diskriminační vůči našim zemědělcům.*“³⁷ Program z roku 2006 je podle mě jednoznačně měkce euroskeptický, je v něm totiž možné sledovat důležitou myšlenku: ODS je pro EI, dokud tento proces přináší výhody České republice. Strana však odmítá jakékoliv projekty a kroky Evropské unie, které by vedly ke ztrátě suverenity státu nebo přenesení moci ze státní úrovně na mezinárodní. Důležité v programu je také konstatování, že odmítnutí Evropské ústavy není pro proces evropské integrace katastrofou, což také ukazuje na neochotu hlubšího propojení států.

Další program, jenž byl zpracován pro volby do EP v roce 2009, také ukazuje na měkký euroskepticismus strany. Opakují se zde teze o tom, že podle ODS má Česká republika být součástí procesu eurointegrace, dokud je tato přínosná pro stát: „*K integraci přistupujeme aktivně, s vědomím našich národních zájmů ... Integrace pro nás není cílem, ale prostředkem k dosažení prosperity České republiky.*“³⁸ Velmi podobná věta zaznívá také na stránce 34, kde je uvedeno, že EI je považována ODS za prostředek k vylepšení stavu ve státě. Také v tomto programu jsou úryvky, které ukazují, že ODS se nelíbí struktura, na které je integrace založená: „*Jsmo připraveni aktivně spolupracovat na založení nové evropské politické platformy, která se stane nositelkou alternativní vize evropské integrace vůči doposud převažujícímu eurofederalismu.*“³⁹ Navíc je v programu zmíněno, že ODS je pro rozšiřování EU.⁴⁰

---

35 HAVLÍK, Vlastimil: *Euroskepticismus a země střední a východní Evropy*. 2006 s. 71.

36 CABADA, Ladislav: Party of free citizens and the genesis of the Czech liberal-conservative „anti-EU“ stream in Czech politics. 2016, s. 31.

37 ODS, 2006. Společně pro lepší život, volební program ODS, [online] s. 55.

38 ODS, 2009. ODS.EU volby 09, volební program 2009, [online] s. 7.

39 ODS, 2009. ODS.EU volby 09, volební program 2009, [online] s. 30.

40 Tamtéž, s. 33.

V roce 2009 se ve straně objevil z hlediska zkoumání euroskepticismu důležitý rozkol kvůli Lisabonské smlouvě. Před jeho analýzou je nezbytně nutné zmínit zamítnutí Evropské ústavy. Smlouva o Ústavě pro Evropu měla nahradit Maastrichtskou smlouvu a Smlouvu o založení Evropského společenství. I když mohla teoreticky Evropská ústava zjednodušit strukturu EU, nevstoupila v platnost. Důvodem byla skutečnost, že nebyla ratifikována všemi členy EU. Debaty o Evropské ústavě probíhaly v celé Evropě, a samozřejmě i v České republice. Ostrá kritika daného dokumentu se objevila v brožuře Václava Klause „Řekněme své ano nebo ne Evropské ústavě“. Ihned na začátku zaznívají věty kritizující přenesení části pravomocí na nadnárodní úroveň: „*Představuje [Evropská ústava] krok ... k potlačení jejich suverenity [suverenity občanů Evropy] a k předání suverenity nadnárodním útvarům.*“⁴¹ Myšlenka ztráty suverenity a významu národních států po přijetí Evropské ústavy prochází celou prací Klause. Vedle toho autor kritizuje samotnou myšlenku demokracie v EU. Dle Klause je možné změnit Evropskou unii ve stát, ale ten nebude mít demokratický základ, neexistuje totiž evropský lid⁴² (píše, že demokracie není jen rozhodováním většiny je „*rozhodováním většiny na základě společenství, demos, obvykle národního, ve kterém existuje dostatečná společná identifikace ...*“⁴³).

Kromě Klausovy kritiky je nutné zmínit i kritiku Evropské ústavy ze strany jiného významného člena ODS, a to Jana Zahradila (první místopředseda ODS v letech 2002–2004). Ve svém článku „5 důvodů proč říci ‚NE!‘ Evropské ústavě“⁴⁴ Zahradil vysvětluje, proč je nutné tuto smlouvu odmítnout. Mezi hlavní argumenty patří například to, že k přijetí Ústavy neexistoval žádný mandát, to znamená, že byla přijata na základě vlastního rozhodnutí konventu.⁴⁵ Dalším důležitým důvodem k zamítnutí je, že podle Zahradila ohrožuje suverenitu České republiky a znevýhodňuje její postavení v EU. Podle mého názoru bylo hlavním důvodem pro odmítnutí Ústavy mínění, že ona měla fakticky vytvořit jakousi „Evropskou federaci“ s jednotnou vlajkou, hymnou, jednotnými orgány moci. Nejdůležitějším pak je důvod, že suverenita jednotlivých států měla být přesunuta na nadstátní „evropskou“ úroveň, což by fakticky vedlo k dalšímu přerozdělení pravomocí a postupné ztrátě statutu „státu“ v rámci EU (kdyby suverenita ze státní úrovně byla úplně přesunuta na evropskou a kdyby všechna závazná rozhodnutí přijímaly

---

41 KLAUS, Václav: Řekněme své ano nebo ne Evropské ústavě. 2005, s. 10.

42 Tamtéž, s. 35.

43 Tamtéž s. 35.

44 ZAHRADIL, Jan: 5 důvodů proč říci ‚NE!‘ Evropské ústavě. *Euportal*, 2005. [online]

45 Tamtéž.

evropské orgány, tak by jednotlivé státy ztratily svůj význam a přeměnily by se v pouhé „regiony jednotné evropské federace“).

Jak už jsem zmiňovala výše, po neúspěchu Smlouvy o Ústavě pro Evropu v roce 2009 se objevila Lisabonská smlouva, která se stala jádrem kritiky euroskeptiků po celé Evropě. Fakticky přesunula některé pravomoci v oblasti sociální politiky, bezpečnosti, justice, zahraniční politiky ze státní úrovně do nadnárodní. Navíc Lisabonská smlouva zavedla princip „jedna země = jeden komisař“, stanovila vznik dvou nových funkcí – Stálého předsedy Evropské rady a vysokého představitele Unie pro zahraniční otázky a bezpečnostní politiku. Lisabon také zavedl institut občanské iniciativy, Evroparlament tak získal větší vliv na rozpočet. Celkově je nutné říci, že Lisabonská smlouva vedla z pohledu ODS k posílení eurofederalismu, čemuž se tato strana snaží dle svého programu vyhnout.

V programových dokumentech strany je jasně vidět negativní postoj vůči Lisabonské smlouvě (například ve volebním programu pro volby do EP z roku 2009): *„Tyto dokumenty [euroústava, Lisabonská smlouva] v konečném důsledku spíše podporují tendence velkých členských států monopolizovat evropskou integraci ve prospěch svých národních zájmů.“*⁴⁶ Dne 18. února 2009 se v Parlamentu ČR konalo hlasování o Lisabonské smlouvě a to ukázalo, že nehledě na jednoznačný postoj k „Lisabonu“, který je demonstrován v programových dokumentech strany, byla ODS vnitřně velice nejednotná.

V hlasování skoro polovina poslanců ODS odmítla přijetí Lisabonské smlouvy, ale 33 poslanců ODS (42 %) ze 79 hlasovalo pro přijetí smlouvy (viz tabulka č. 5). Důvody pro odmítnutí Lisabonské smlouvy jsou téměř stejné jako pro zamítnutí Evropské ústavy. Zajímavý je článek senátora za ODS Petra Pakosty „Sedm důvodů k odmítnutí Lisabonské smlouvy“, ve kterém vyjmenovává argumenty pro odmítnutí Lisabonu. K nim patří strach ze ztráty samostatnosti jednotlivých států v rámci Unie (ztráta samostatné bezpečnosti, hospodářské a zahraniční politiky), snížení váhy českého hlasu v Radě atd.⁴⁷

---

46 ODS, 2009. ODS. EU volby 09, volební program 2009, [online] s. 9.

47 PAKOSTA, Petr: Sedm důvodů k odmítnutí lisabonské smlouvy. *Euportal*, 2009. , [online]

Zvolená odpověď	Počet hlasů
Ano	33
Ne	37
Zdržel se	9

Tabulka 5 – Hlasování o Lisabonské smlouvě. ODS

Zdroj: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=48969&l=cz>

Lisabonská smlouva byla v podstatě vnímaná jako přepracovaný koncept Evropské ústavy. Politici dokonce otevřeně tvrdí, že „Lisabonská smlouva je převlečená ústava.“⁴⁸ Proto není zarážející, že argumenty pro její odmítnutí jsou stejné. Mezi odpůrce Lisabonské smlouvy z řad ODS patří nejen Pakosta, ale také například senátoři Kubera a Dundáčková.

Otázkou zůstává, proč se mínění představitelů strany ohledně takového bodu, jenž (zdálo by se) je jednoznačně popsán v programu, tak liší a proč vůbec k takové situaci došlo. Faktem ale je, že podpis Lisabonu Václavem Klausem, rozkol uvnitř ODS jen prohloubil. Zajímavé je také to, že tehdejší předseda ODS a premiér České republiky Mirek Topolánek hlasoval pro ratifikaci smlouvy, což je v rozporu s volebním programem daného roku a zcela v protikladu tomu, co sám Topolánek dříve o smlouvě tvrdil. V pozdějších projevech obhajoval svůj hlas „PRO“ Lisabonskou smlouvou tím, že nebylo možné ji nepodepsat,⁴⁹ z České republiky by se jinak stala periferie EU⁵⁰ a ostatní členové Unie by se proti republice obrátili.⁵¹

Rozmanitost názorů na přijetí Lisabonské smlouvy vyvolala vnitřní rozkol ODS, který, jak jsem již zmiňovala, se zhoršil podepsáním smlouvy tehdejším prezidentem a členem ODS Václavem Klausem. Nesoulad se podle mého názoru prohloubil i kvůli dlouhotrvajícímu konfliktu mezi Mirkem Topolánkem a Vlastimilem Tlustým. Začátek jejich sporů je možné spojit s rokem 2001, kdy Tlustý navrhoval zrušení Senátu a Topolánek byl proti. Tlustý v té době přitom patřil k hlavním postavám ODS, Topolánek byl „jen“ šéfem senátorského klubu. V prosinci 2002 se ale Topolánek stal předsedou ODS a Tlustý propadl, nezískal ani žádné

48 KUBERA, J: Lisabonská smlouva zakotvuje v EU socialismus na věčné časy. *Euportal*,2008. [online]

49 PETŘÍK,Lukáš: Mirka Topolánka jsme se při rozhovoru zeptali na dost nepříjemné věci z minulosti. A takto reagoval. *Parlamentní listy.cz*, 2018.[online]

50 Eurozpravy.cz, 2009. Mfx: *Paroubek viní Topolánka z toho, že má k Lisabonu nedůvěryhodný postoj*, [online]

51 Vlada.cz, 2009. M. *Topolánek: Schvalte Lisabonskou smlouvu! Způsobí konec současného charakteru integrace* [online]

funkce v straně. Během času se konflikt prohluboval, vrcholem bylo hlasování o nedůvěře vládě z roku 2009, v němž Tlustý hlasoval pro vyslovení nedůvěry (jako jediný z ODS).⁵² Poté poslanecký klub Tlustého vyloučil. Po pádu vlády a faktické zradě Tlustého během hlasování byla ODS natolik oslabena, že existovaly obavy, že tato situace výrazně ovlivní i zahraniční politiku. Hlavním problémem v mezinárodním kontextu se stala otázka, kdo povede Radu EU po pádu české vlády. České předsednictví od 9. března 2009 pak vedl tehdejší předseda úřednické vlády Jan Fischer. Po pádu vlády byl předsedou ODS zvolen Petr Nečas, který v roce 2010 vedl ODS k volbám.

I když je předsednictví České republiky možné fakticky považovat za vydařené, v médiích bylo popisováno jako ohrožené nebo oslabené. Jak zmiňují Kaniok a Smekal ve svém článku „The Czech Presidency of the EU Council: No Triumph, No Tragedy“, média (především francouzská) byla negativně naladěna vůči českému předsednictví a „... *každý nesprávný krok během předsednictví bude odrážen* [v médiích].“⁵³ Tezi o vnímání českého předsednictví ve špatném světle potvrzuje i analýza předsednictví EU z roku 2010 agentury Eurostat, která ukazuje, že po pádu vlády média hodnotila české předsednictví jako oslabené.⁵⁴ Zajímavé je i to, že v dané analýze jsou články o pádu vlády rozdělené do tří typů: ambivalentní, neutrální a negativní. Články z kategorie ambivalentní „...*se většinou k předčasnému konci vlády právě řídící Unii vyslovovaly kriticky, neinterpretovaly však tuto událost jako definitivní poškození evropského předsednictví.*“⁵⁵ Neutrální články buď neobsahovaly kritiku této politické události, nebo neodrážely žádné hodnocení situace. Podle negativních článků znamenal pád vlády ztrátu prestiže českého předsednictví.

Během českého předsednictví EU vyřešila Česká republika spor mezi Ukrajinou a Ruskem (plynová krize), byl schválen projekt Východního partnerství, uskutečnily se různé důležité summity (například summit Jižní koridor nebo summit o zaměstnanosti) a proběhla řada jiných důležitých událostí. Jak zmiňují Kanino a Smekal: „*Z hlediska očekávání, která jsou*

---

52 Psp.cz, 2009. 53. schůze, 2. hlasování, 24. března 2009, 18:12 Návrh na vyslovení nedůvěry vládě České republiky [online]

53 KANIOK, Petr a SMEKAL, Hubert. *The Czech Presidency of the EU Council: No Triumph, No Tragedy*, [online] s. 73.

54 NEWTON Media 2010. Mediální analýza českého předsednictví EU, [online] s. 23.

55 Tamtéž s. 23.

obvykle kladena na menší a novější země, tedy řízení logistiky a vyjednávání, bylo české předsednictví skutečně vynikající.“⁵⁶

Jméno	2008	2009	2010
Petr Nečas	25	26	36
Jiří Pospíšil	27	29	35
Miroslava Němcová	-	-	35

Tabulka 6 - Důvěra v představitele ODS od roku 2008 do 2010 (v %)

Zdroj: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a466/f9/101063s_pi101103.pdf

Zajímavé je to, že i když české předsednictví bylo po pádu vlády hodnocené v médiích spíše negativně, dle výzkumu CVVM vzrostla po pádu vlády důvěra voličů k takovým představitelům ODS jako Petr Nečas, Jiří Pospíšil a Miroslava Němcová, což je vidět v tabulce číslo 6. Celkově výzkum ukázal, že jmenovaní straničtí představitelé se nacházejí ve skupině politiků, kteří získali největší důvěru oslovených občanů.⁵⁷

V dalším programu „Řešení, která pomáhají“ z roku 2010 (program pro volby do PS PČR) je také možné sledovat měkký euroskepticismus. Svůj nesouhlas se stávající politikou program ukazuje například na stránce 43. Je zde zmíněno, že „Evropská unie v posledních letech naráží na meze svého prohlubování...“, znovu se opakuje teze, že Evropská unie je jen nástrojem k dosažení prosperity v Čechách a že další prohlubování je škodlivé. V dokumentu „Vize 2020“ z roku 2010 se v řadě míst opakují stejné věty jako v programu voleb do PS z toho samého roku. Například „Vize“ uvádí: „V bezpečnostní oblasti bychom však my, Evropané, měli převzít daleko větší díl odpovědnosti za vlastní obranu i za mír, svobodu, lidská práva a bezpečí ve světě. Toto však má probíhat v rámci NATO, nikoli oslabováním Aliance a budováním vlastních obranných struktur EU.“⁵⁸ Naprosto stejná věta zaznívá v programu voleb do PS z roku 2010 na straně 43. Takových shod je pak více. Opakování vět a celých částí textu podle mého názoru poukazuje na to, že se nad nimi tvůrci příliš nezamýšleli a nepovažovali za důležité jeden z těchto dokumentů přepsat. Ve „Vizi“ je také další zajímavost, která se podle mého mínění týká skutečnosti, z jakého „pramene“ strana čerpá euroskepticismus a jak se ho snaží vyvolat ve voličích. Na stránce 25 je uvedeno, že podle ODS je multikulturalismus mrtvým konceptem a že ODS odmítá jednotnou

56 KANIOK, Petr a SMEKAL, Hubert. *The Czech Presidency of the EU Council: No Triumph, No Tragedy*, [online] s. 75.

57 CVVM, 2010. Pi101103 tisková zpráva, Důvěra stranickým představitelům, [online], s. 1.

58 ODS, 2010. Vize 2020, Programový dokument 2010, [online] s. 21.

imigrační politiku v rámci EU. Přibližně v té době, jak předpokládám, se ODS ve svém euroskepticismu začala opírat o strach z migrantů. Dříve byl hlavní problematikou Evropské integrace přesun moci na mezinárodní úroveň, právě obavy ze ztráty suverenity byly reálným základem euroskepticismu ODS. V určitou dobu ale tento euroskepticismus začal čerpat z jiných pramenů a obav občanů (jako například strach z migrantů).

V následujícím programu voleb do PS z roku 2013 „Volím pravici“ se zase objevuje nespokojenost se stávajícím ztělesněním myšlenek EI a odmítání další integrace (odmítají přijetí eura, trvají na referendu o přijetí eura) a nazývají svůj pohled na EI „realistickým“.⁵⁹

Rok 2014 byl důležitým z hlediska evropské politiky z důvodu konání voleb do Evropského parlamentu. Ve volebním programu z roku 2014 „Otáčíme EU správným směrem“ strana opět odmítá euro kvůli tomu, že jeho přijetí by pro ČR bylo škodlivé, zase se opakuje teze, že je nutné vrátit část pravomoci na státní úroveň (což se opakuje i v programu komunálních a senátních voleb z roku 2014). V daném programu ODS vyjadřuje svou podporu evropským konzervativcům a reformistům: „*Na půdě EP budeme usilovat o další posílení skupiny Evropských konzervativců a reformistů*“.⁶⁰ Opět se zdůrazňuje názor, že bezpečnostní spolupráce musí probíhat v rámci NATO a že vytváření obranné politiky EU je zbytečné. Pohled na migrační politiku se stal ještě tvrdším: „*Nikdy nepodpoříme žádné návrhy, které by vedly k zavedení kvót, podle nichž by byli migranti ze třetích zemí rozdělováni do jednotlivých členských států Unie*“.⁶¹

Ve stranickém dokumentu „Silné Česko v Evropě 21. století“ z roku 2017 se znovu opakuje kritika současné podoby EU, avšak je zdůrazněno, že ODS neprosazuje a nikdy neprosazovala Czexit. „*Maastrichtská smlouva z roku 1992 a Lisabonská smlouva z roku 2007 tuto praxi radikálně změnily a vzdálily evropskou integraci jejím původním myšlenkám*“.⁶² Toto tvrzení je zajímavé z hlediska rozkolu v roce 2009. Jasně vyjadřuje negativní postoj k Lisabonské smlouvě, avšak sama ODS se během hlasování rozdělila, část se vyjádřila pro smlouvu, což pomohla jejímu přijetí.

Po provedené analýze na ose euroskepticismus – eurooptimismus bych zařadila ODS do skupiny euroskeptiků. Podle Taggarta a Szczerbiaka je měkký euroskepticismus postoj, který

---

59 ODS, 2013. Volím pravici, volební program 2013, [online] s. 28.

60 ODS, 2014. Otáčíme EU správným směrem, volební program pro volby do EP 2014, [online] s. 16.

61 Tamtéž, s. 24.

62 ODS, 2017. Silné Česko v Evropě 21. století, 2017, [online] s. 6.

nevyjadřuje principiální opozice vůči projektu EU, ale odporuje dalšímu prohlubování integrace a přesouvání pravomoci do orgánů EU. Na základě stručné analýzy programových dokumentů Občanské demokratické strany je vidět, že právě takové je chování ODS. Strana je ochotna být součástí EU, pokud to přináší výhody pro Českou republiku, avšak odmítá předávat pravomoci do rukou EU, což se odráží v každém programovém dokumentu ODS od roku 2006 do roku 2017. Většinou klade důraz na ekonomické výhody členství České republiky v EU. Měkký euroskepticismus je možné sledovat i v projevech členů ODS. Příkladem mohou být projevy současného předsedy Petra Fialy, předsedy poslaneckého klubu EP Jana Zahradila, významného člena ODS a poslance PČR Václava Klause ml. (vyloučen v březnu 2019) a dalších. Podtržené jsou výrazy, které dle mého mínění ukazují na měkký euroskepticismus strany.

Zástupce ODS	Postoj k EU
Petr Fiala – současný předseda strany	<p>„Nepodporoval bych [czexit] a říkám to už delší dobu. Nevím, co by to přineslo. Ptám se všech, kteří o tom referendu mluví, co by občanům řekli, jaký recept by jim nabídli, kdyby se lidé náhodou rozhodli odejít z Evropské unie. Podle mě je to naprosto nerealistické, nesmyslné a tímto směrem nemá Česká republika postupovat. Máme využít šanci na reformu Evropské unie, říci, jakou si ji představujeme <u>a zkusit s dalšími zeměmi tu reformu provést.</u></p> <p>Pokud se reforma Evropské unie neprovede, tak <u>Evropská unie nemůže v této podobě přežít.</u>“</p> <p>Rok 2017</p> <p>Zdroj: https://zpravy.idnes.cz/rozhovor-predseda-ods-petr-fiala-d4j-/domaci.aspx?c=A170629_155917_domaci_kop</p> <p>„Říkám naprosto jasně: problémy Evropské unie nejsou způsobeny jakousi údajnou sobeckostí národních států, tím, že lidé v jednotlivých zemích nechápou „skvělou myšlenku integrace“. <u>Problémy naopak způsobuje překotná, mnohdy nesmyslná, byrokratická integrace za každou cenu.</u> Špatné nejsou národní státy, špatná není ani myšlenka spolupráce evropských států, tedy sama idea integrace, ale mimořádně <u>špatné je provedení a úplně likvidační je ideologie integrace.</u>“</p> <p>Rok 2017</p> <p>Zdroj: https://www.ods.cz/clanek/13648-rozhovor-pro-pravy-breh-evropa-potrebuje-odvahu-k-</p>

	<p><i>reformam</i></p> <p>„Evropská unie za současné situace nyní nefunguje, takže my si musíme prosadit svoje národní zájmy. O její slabosti například svědčí to, že si <u>není schopna prosadit v OSN mandát k tomu, aby mohla zasahovat na moři proti převaděčům. Není schopna se domluvit na základních principech, jako je ochrana schengenských hranic, vybudování záchytných stanovišť pro uprchlíky a podobně. Prostě nevidím v tomto směru žádnou společnou evropskou politiku.</u>“</p> <p>Rok 2015</p> <p>Zdroj: https://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Alexandr-Vondra-a-Ivan-Langer-se-provokativne-rozjeli-proti-vlne-uprchliku-Padaly-vazne-hrozby-a-exministr-musel-priznat-cosi-o-Rusku-400340</p> <p>„Pro mě je větším nebezpečím to druhé, proto bych jako politolog z hlediska normativní představy o tom, co to je demokracie, i z hlediska empirické znalosti toho, jak fungují demokratické politické systémy, <u>spíše preferoval nepokračovat v prohlubování integračního procesu.</u>“</p> <p>Rok 2009</p> <p>Zdroj: http://www.revuepolitika.cz/clanky/57/zkoumani-evropske-unie-na-prahu-krize</p>
<p>Jan Zahradil – předseda poslaneckého klubu EP</p>	<p>„...nemyslím si, že je pro Českou republiku dobré být součástí tvrdého jádra. To už je otázka politická a ideologická. Někdo si prostě přeje, aby Česká republika byla součástí nějakého, řekněme, eurostátu, který bude mít nejenom společnou měnu, ale také společné daně, společné sociální standardy, později třeba společnou penzijní politiku. My si to prostě nemyslíme. <u>My si myslíme, že ty rozhodující nástroje, ekonomické nástroje především, by si měla každá národní vláda uchovat ve svých rukou. A já bych třeba od pana Junckera přivítal jako pokrok nebo jako určitý posun v jeho myšlení, kdyby třeba řekl právě opačnou věc o tom euru. Kdyby řekl, že euro je dobrovolnou měnou pro všechny země, které se ho chtějí dobrovolně zúčastnit, ale že to není povinná měna a že nepočítá s tím, že by všechny země Evropské unie se staly součástí eurozóny.</u> To bych kvitoval s uznáním, to by bylo takové vyjádření té pružní vícerychlostní Evropy. Bohužel on nic takového neřekl, on řekl v podstatě pravý opak.“</p>

	<p>Rok:2017</p> <p>Zdroj: https://www.ods.cz/clanek/14167-udalosti-komentare-zprava-o-stavu-eu</p> <p>„Jsem pro, aby se integrace uvolnila a každá země měla více svobody.“</p> <p>„Přijímáte tedy „nálepku“ euroskeptik?“</p> <p>„Moc mi neseddy eseddy eseddy „nálepku“kased zemddy eseddy „svobodyeucerychlostnp Evropy. BohuchlostnJoc mi neseddy eseddy ddy dy lostnpku“ euroskeptik? každá zsvobodyeucerychlostnp Evropy. Jsem eurorealista.p</p> <p>„Ukázalo se, že když se řeší opravdu vážná krize, tak instituce EU ustoupí do pozadí, <u>protože nemají politickou sílu.</u>“</p> <p>Rok 2014</p> <p>Zdroj: http://zahradil.cz/2014/04/14/europoslanec-zahradil-do-eurozony-bychom-vstupovat-nemeli/</p> <p>„Odvoláváme se na princip subsidiarity, podle něhož by každá kompetence měla být spravována na úrovni, kde to je nejefektivnější. A <u>jsme přesvědčeni, že ne všechny kompetence, které si EU přivlastnila, jsou spravovány nejlépe. Řadu z nich by určitě bylo možné vrátit zpět na národní úroveň.</u> Pokud by stát či jejich skupina měly pocit, že nějaká kompetence na evropské úrovni není dobře spravována, měly by mít právo požádat EK, aby celou věc přezkoumala a některou kompetenci případně vrátila na národní úroveň.“</p> <p>Rok 2007</p> <p>Zdroj: http://zahradil.cz/2007/05/28/budiz-dohodneme-se-ale-ne-za-cenu-slabsiho-ceska/</p>
<p>Václav Klaus mladší – bývalý poslanec PČR (vyločen v březnu</p>	<p>„Nechci dávat nějaký status o školství nebo víkendovou pohodu z Krkonoš. V sousední zemi se vraždí, v sousední zemi už nemůžete jet vlakem. Dnes byly v Mnichově zavřeny všechny bary a restaurace. Preventivně. Všichni mají být doma a třást se strachy. Tohle je svět, jaký chcete pro sebe a své děti? <u>Nevidím jinou cestu než vypadnout z Evropské unie a tvrdě kontrolovat vlastní hranice. I za cenu, že o třetinu zchudneme.</u> To pochopitelně nepůjde s touto probruselskou vládou, která v klidu akceptovala mj. přerozdělování běženců (a všechny ostatní <u>nesmysly nebezpečných šilenců, co vedou EU.</u>“</p>

2019) expert pro školství	Rok 2016 Zdroj: https://www.facebook.com/vaclavklausml/posts/330557550608810
Alexandr Vondra	„Evropa teď stále řeší jen své velké problémy, které vznikly <u>špatnou koncepcí eurozóny</u> .“ Rok 2015 Zdroj: https://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Alexandr-Vondra-a-Ivan-Langer-se-provokativne-rozjeli-proti-vlne-uprchliku-Padaly-vazne-hrozby-a-exministr-musel-priznat-cosi-o-Rusku-400340

Tabulka 7 - Projevy euroskepticismu v proslovech vybraných členů ODS

Samozřejmě není možné tvrdit, že všichni členové ODS jsou euroskeptici, avšak její vrcholné představitele (předseda strany, předseda poslaneckého klubu EP atd.) tak označit můžeme, většina straníků pak zastává podobné myšlenky. Vycházím z předpokladu, že dané funkce jsou volené, což znamená, že získat pozici předsedy je možné po vítězství v hlasování uvnitř strany. V souladu s tím, vycházím také ze skutečnosti, že během voleb je zvolen kandidát, jehož názory jsou totožné (nebo velmi blízké) názorům většiny, jež ho zvolila. Předseda strany v podstatě funguje jako zástupce názorů strany jako celku, obhajuje „základní body“, jaké daná strana považuje za hlavní ve své politice.

2.3. Česká strana sociálně demokratická

ČSSD je nejstarší českou politickou stranou s bohatou historií. Sama sebe označuje za eurofederalistickou a eurooptimistickou, na což ukazuje například odstavec „Členství v EU a svět kolem nás“ článku „*Hodnoty, cíle a principy ČSSD*“.⁶³ Podle sociologického šetření CVVM z roku 2004 je v očích veřejnosti ČSSD vnímaná jako nejvíce proevropská strana,⁶⁴ v šetření z roku 2018 definuje elektorát ČSSD stranu jako spíše proevropskou.⁶⁵ Hodně politologů (mezi něž patří i již zmíněný Vlastimil Havlík) ve svých dřívějších pracích chápalo ČSSD jako proevropskou stranu⁶⁶, avšak dle mého mínění zaznamenala část ČSSD v poslední době určitý

63 Webové stránky ČSSD <https://www.cssd.cz/program/hodnoty-cile-a-principy-cssd/>

64 CVVM, 2004. Politické strany a evropská integrace v názorech české veřejnosti, 2004, [online]s. 3.

65 STEM, 2018. V názoru na naše členství v Evropské unii je česká veřejnost rozdělená do dvou vyrovnaných táborů[online]

66 HAVLÍK, Vlastimil: *České politické strany a evropská integrace. Evropeizace, evropanství, euroskepticismus?* 2009.

posun směrem k měkkému euroskepticismu. Na to poukazuje analýza stranických dokumentů posledních let, projevy řady členů strany a hlasování o otázce Maďarska⁶⁷ (viz dále).

První předvolební program ČSSD, kterým se bude tato práce zabývat, je z roku 2006 „*Jistoty a prosperita*“. Dokument odráží pozitivní nálady ČSSD ohledně EU. Konkrétně v podkapitole 8.2 „Evropská unie“ je velice jednoznačně popsán postoj strany k Unii. Je zde řečeno, že členství v EU má zásadní význam pro rozvoj České republiky a že samotný projekt evropské integrace je, podle ČSSD, velice úspěšný.⁶⁸ Prosperita a síla České republiky jsou podle programu spojené s prosperitou a silou EU: „*Silná Evropská unie znamená silnou Českou republiku, a silná, prosperující ČR posiluje Evropskou unii.*“⁶⁹ Program lze celkově ohodnotit jako proevropský.

V roce 2009 byl vydán nový program pro volby do PS ČR „*Jistoty pro lidi, naděje pro naši zemi*“. Na stránce č. 5 v bodu 14 „zahraniční politika“ se znovu opakuje teze o tom, že ČSSD podporuje větší prohlubování integrace: „*Podpoříme větší podíl EU na zajišťování mezinárodní bezpečnosti. Souhlasíme se zapojením Armády ČR do mezinárodních misí NATO a EU.*“ Argumentem pro označení daného programu proevropským a eurofederalistickým je také to, že se v něm hovoří o nutnosti zavedení eura.⁷⁰ Podle ČSSD „... *zavedení eura bude mít stabilizující efekty pro podnikání i veřejné finance.*“⁷¹ Výrazné proevropské ladění je viditelné i na stránce č. 40, kde jsou popsány základní priority ČSSD v oblasti spolupráce s EU.

Ve velkém volebním programu z roku 2010 se neobjevuje nic zajímavého z pohledu vztahu strany k EU. ČSSD vyjadřuje podporu EU a procesu EI a znovu hovoří o nutnosti posílit Evropu jako celek. Pozoruhodnou v tomto programu je následující věta: „*Podporujeme co nejrychlejší uvedení Lisabonské smlouvy do praxe a budeme se podílet na tom, aby nové nástroje Unie pomohly zásadním způsobem zvýšit vliv Evropské unie na světové scéně.*“⁷² Ta jednoznačně ukazuje na pozitivní postoj vůči Lisabonu (na rozdíl od ODS). Nejlépe postoj ČSSD k Lisabonské smlouvě vyjadřuje hlasování o jejím přijetí, během kterého všichni členové ČSSD hlasovali pro podepsání.⁷³ Podporu smlouvy ze strany ČSSD také ukazuje řada projevů, tiskových

67 VoteWatch.eu, 2018. The situation in Hungary [online].

68 ČSSD, 2006. Jistoty a prosperita, volební program 2006 [online] s. 75-76.

69 Tamtéž s. 75.

70 Tamtéž s. 15.

71 Tamtéž s. 15.

72 ČSSD, 2010. Změny a naděje. Lepší budoucnost pro obyčejné lidi, velký volební program, 2010, [online] s. 31.

73 PSP, 2009. hlasování, 18. února 2009, Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii [online]

zpráv a článků. Například v tiskové zprávě Sociální demokracie z 22. září 2009 je Lisabonská smlouva nazývána „...*projevem kompromisu suverénních států, které chtějí tyto [demokratické] hodnoty hájit a prosazovat jak uvnitř EU, tak i ve světě.*“⁷⁴

Další volební program z roku 2013 se nazývá „*Prosadíme dobře fungující stát*“. Na stránce č. 32 ČSSD vykazuje podporu EU následujícími slovy: „*Česká republika bude aktivním a zodpovědným členem Evropské unie a Severoatlantické aliance. Budeme rozvíjet spojeneckou spolupráci s nejbližšími sousedy, posilovat ambice Evropské unie a její schopnost zvládat krize a aktivně jim předcházet a posilovat vzájemně prospěšné spojení mezi USA a Evropou v bezpečnostní oblasti.*“⁷⁵ Dále na stránce č. 33 je řečeno, že „národním zájmem“ ČSSD je pokračování procesu EI, navíc se zde mluví o plánu ČSSD na vstup ČR do eurozóny.⁷⁶ Celkově daný program také vykazuje podporu EU.

Z hlediska zkoumání stranického euroskepticismu je důležitým dlouhodobý program z roku 2017, a to z toho důvodu, že se v něm začaly projevovat jakési měkké euroskeptické nálady. Je zde zmíněno, že ČSSD je pro dokončení hospodářské a měnové unie: „*ČSSD podpoří vstup ČR do eurozóny v situaci, kdy budou jasně nastavena a dodržována pravidla měnové unie, vstup bude ekonomicky výhodný a nebude ohrožovat dosaženou úroveň dodržování sociálních práv.*“⁷⁷ Poprvé se tak podle mého názoru v programu ČSSD objevily „podmínky“ vstupu do eurozóny. Předtím šlo pouze o zmínky, že ČSSD přijetí eura podporuje (viz například program z roku 2009: „... *zavedení eura bude mít stabilizující efekty pro podnikání i veřejné finance*“⁷⁸). Avšak dále ČSSD opět hovoří o výhodách eura a o tom, že pro Česko je nutné být součástí „...*hlavního evropského proudu, do něž historicky a kulturně patříme.*“⁷⁹ Změna sama o sobě neukazuje na to, že se česká sociální demokracie stala euroskeptickou stranou, ale lze ji vnímat jako jakýsi příklon sociálních demokratů k měkkému euroskepticismu.

Dalším dokumentem je volební program pro volby 2017 „Dobrá země pro život“. Ukazuje na nutnost ČR (z pohledu ČSSD) být součástí EU: „*Evropská integrace je pro nás*

---

74 Tisková zpráva z 22. září 2009 - Zabraňme hrozbě úplné izolace České republiky v EU [online]

75 ČSSD, 2013. Prosadíme dobře fungující stát, volební program z roku 2013, [online] s. 32.

76 ČSSD, 2013. Prosadíme dobře fungující stát, volební program z roku 2013, [online] s. 33.

77 ČSSD, 2017. Dobrá země pro život, dlouhodobý program 2017, [online] s. 10.

78 ČSSD, 2009. Jistoty pro lidi, naděje pro naši zemi, Program pro volby do PS ČR, 2009, [online] s. 15.

79 ČSSD, 2017. Dobrá země pro život, dlouhodobý program 2017, [online] s. 10-11.

životně důležitá. Bez ní nemá národní politika šanci zkrotit nadnárodní kapitál. Chceme Evropskou unii, v níž bude hlas České republiky u společného stolu slyšen a respektován.“⁸⁰ Už v uvedené citaci je cítit nespokojenost s EU. Nehledě na to, že věta „Evropská integrace je pro nás důležitá...“⁸¹ projevuje respekt k EU, v dalším pokračování „Chceme Evropskou unii, v níž bude hlas České republiky u společného stolu slyšen a respektován“⁸² osobně vidím nespokojenost se stávající podobou EU. To lze chápat jako znak měkkého euroskepticismu podle Taggarta a Szczerbiaka. V daném programu se také opakuje tvrzení o tom, že Česká republika přijme euro jen v případě, že to pro ni bude výhodné: „Podporujeme, aby Česká republika směřovala k přijetí eura v situaci, kdy to pro nás bude hospodářsky i sociálně výhodné“⁸³. Pozoruhodný je v tomto programu návrh ČSSD na založení evropské armády: „...nejvážnější hrozbou je nárůst terorismu, sílí rizika kybernetických útoků, nelegální migrace a další.“⁸⁴ Vyřešit zmiňované problémy podle ČSSD pomůže právě samostatná evropská armáda. Samotná myšlenka ukazuje spíše na ochotu prohloubit integraci, což ale není zcela v souladu s předchozí úvahou o nespokojenosti s EU (myšlenky, že hlas ČR není respektován a že přijetí eura ČSSD podpoří jen ve výhodné situaci pro Českou republiku).

Posledním programovým dokumentem, kterému bych chtěla v této podkapitole věnovat pozornost, je leták z roku 2017 „Hlavní priority programu pro volby 2017“. Na poslední stránce dokumentu je zmíněno, že ČSSD chce být jádrem EU. Daný text celkově znovu vyjadřuje podporu posilování evropských vojenských kapacit a spolupráce s NATO⁸⁵. Navíc je zde uvedeno, že ČSSD odmítá povinné přerozdělovací kvóty⁸⁶, což také značí kritiku politiky Evropské unie. Kritika politiky Unie v pouhém jednom dokumentu neukazuje samozřejmě na euroskepticismus, avšak spolu s jinými faktory (jako například „podmínky“ vstupu do eurozóny, idea toho, že Česká republika není dost respektována v rámci Evropské unie, níže uvedené projevy některých členů strany) umožňuje připustit vznik jakéhosi posunu směrem k měkkému euroskepticismu podle Taggarta a Szczerbiaka.

---

80 ČSSD, 2017. Dobrá země pro život, Program pro volby 2017, [online] s. 3.

81 Tamtéž.

82 Tamtéž.

83 Tamtéž, s. 28.

84 Tamtéž, s. 29.

85 ČSSD, 2017. Leták Hlavní priority programu pro volby 2017, [online] s. 7.

86 Tamtéž, s. 7.

Tato domněnka může být také podepřena hlasováním poslanců české sociální demokracie v Evropském a českém parlamentu o situaci v Maďarsku z roku 2018. To ukázalo podporu euroskeptické politiky Maďarska v otázce migrace. Kritickou zprávu o Maďarsku připravila europoslankyně za Nizozemsko Judith Sargentiniová. Dle ní v Maďarsku došlo k „... *systematickému porušování evropských hodnot* ...“.⁸⁷ V Europarlamentu při hlasování o zavedení sankcí Maďarsku jeden ze čtyř poslanců ČSSD hlasoval pro, jeden proti, jeden se zdržel a jedna europoslankyně se neúčastnila hlasování vůbec.⁸⁸ V domácím parlamentu hlasovali proti Maďarsku (na podporu jeho potrestání) z 15 poslanců ČSSD dva, tři poslanci byli proti sankcím, čtyři se zdrželi, tři nebyli přihlášení a tři se omluvili.^{89 90} Výsledky hlasování ukazují na to, že ČSSD spíše podporuje politiku Maďarska a rozděluje euroskeptický názor daného státu na migrační politiku EU.

Analýza případného euroskepticismu v ČSSD je obtížnější a obsahově menší kvůli tomu, že na rozdíl od ODS je v sociální demokracii euroskepticismus spíše novým jevem, a proto v předvolebních programech a hlasováních poslanců lze náznaky euroskepticismu najít jen velmi složitě. Avšak analýza projevů posledních let ze strany některých členů České sociální demokracie ukazuje na to, že strana směřuje k měkkému euroskepticismu. Například se objevuje jednoznačná kritika Evropské unie a její „násilné“ integrace ze strany tak významných postav jako je místopředseda ČSSD Jaroslav Foldyna nebo volební lídr Lubomír Zaorálek (viz tabulka č. 9). Pozoruhodným v dané tabulce je projev Bohuslava Sobotky, který v roce 2014 na Národním konventu EU kritizoval postup Unie ve sféře financí. Sobotka odsoudil například existenci daňových rájů v EU a výjimky některých států z dodržování rozpočtových podmínek paktu růstu a stability⁹¹ (viz tabulka č. 8).

87The Guardian, 2018. MEPs to challenge Orbán over rule of law in Hungary, [online]

88 Votewatch.eu, 2018. The situation in Hungary [online]. PRO: Miroslav Poche, PROTI: Jan Keller, ZDRŽEL SE: Pavel Poc, NEÚČASTNILA SE: Olga Sehnalová

89 PSP.cz, 2018. 19. schůze, 195. hlasování, 2. října 2018, 17:41. Víceletý finanční rámec EU na období 2021–2027 [online]

90 PRO: Foldyna a Gajdůšková, PROTI: Sklenák, Dolínek, Veselý, ZDRŽELI SE: Jan Chvojka, Kateřina Valachová, Jan Hamáček, Jiří Běhounek, NEPŘIHLÁŠEN: Jan Birke, Lubomil Zaorálek, Roman Onderka, OMLUVEN: Tomáš Hanzel, Antonín Staněk, Milan Chovanec

91 Vláda.cz, 2014. „Projev předsedy vlády na Národním konventu o EU“ [online]

Podle mého mínění ukazuje analýza stranických dokumentů a sociologických šetření na to, že do roku 2017 měla ČSSD celkově pozitivní vztah k EU a procesu EI, v programech se neobjevovaly znaky euroskepticismu. Sociologická šetření navíc ukazují, že v očích voličů ČSSD zůstala proevropskou stranou. Ve volebním programu 2017 a dlouhodobém programu 2017 se však začaly objevovat znaky měkkého euroskepticismu: „podmínky“ vstupu do eurozóny a postoj k ukončení měnové unie v dlouhodobém programu, odmítání vstupu do eurozóny bez výhod pro ČR a také nespokojenost se stávající podobou EU, která se projevuje myšlenkou, že Česká republika není dost respektována v rámci EU. ČSSD v posledních letech ve své evropské politice klade důraz na problematiku dvojí kvality potravin, která je někdy vnímána jako dvojí kvalita států EU především ze strany zemí, jejichž potraviny jsou méně kvalitní (velmi aktivně se tím zabývá například poslankyně Evropského parlamentu Olga Sehnalová) a požaduje sblížení životní úrovně států v rámci EU.

Zástupce ČSSD	Postoj k EU
Jaroslav Foldyna – místopředseda ČSSD	<p>„Co se týká přijetí eura, tak je to otázka spíše pro ekonomy. Zkušenosti ale ukazují, že společná měna je pro státy s odlišně výkonnou ekonomikou problematická. <u>Integraci proti vůli integrované země a jejích obyvatel se říká okupace. Taková země pak není integrovaná, ale okupovaná. S tím máme své zkušenosti a já si na rozdíl od pana Špidly myslím, že se to neosvědčilo. Obyvatelstvo okupované země má obvykle (a naštěstí!) tendence se bránit a jediné, co by tedy násilné pokusy o větší integraci přinesly, jsou právě občanské nepokoje, v krajním případě občanské války a chaos. Je také vcelku lhostejné, zda je okupantem jiný stát, konkurenční etnikum, velká korporace, nebo nadnárodní byrokratický moloch. Současná podoba Unie je kombinací všech, a proto je sílící odpor Evropanů k EU zcela pochopitelný. Vzniklá situace je důsledkem konání právě takových politiků, kteří odmítají reflektovat realitu. Evropské národy si čím dál silněji uvědomují svoji identitu a přes vynaložené úsilí unijní vrchnosti se jí nehodlají vzdát. EU se musí reformovat směrem k větší svrchovanosti států.“</u> Rok 2018</p> <p><i>Zdroj: https://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Je-to-nebezpecny-silenec-EU-se-rozpadne-diky-lidem-jako-on-Spidla-rekl-ze-bud-prijmeme-euro-nebo-bude-valka-a-toto-nam-rekli-Kalousek-Keller-Foldyna-ci-Okamura-533633</i></p>

<p>Lubomír Zaorálek – volební lídr ČSSD</p>	<p>„Všichni víme, že pro přijetí eura je nutné splnit úkoly nejen na straně Česka, ale i eurozóny. Jak budou splněny ty domácí, stále není jasné. A <u>když chci vstoupit do určitého prostředí, potřebuji mít garantováno, že v něm bude zacházeno se všemi stejně.</u> Proč má například Francie takové úlevy v otázce deficitu státního rozpočtu? Odpověď, že má zvláštní pozici, protože je klíčová a silná, mě neuspokojuje. Pokud se něco stane, náklady ponесou všichni ostatní. <u>Musíme se dobrat toho, aby eurozóna byla skutečně férovým prostředím a aby byly vytvořeny nástroje, které budou bránit opakování toho, co se stalo za minulé finanční krize. EU dosud nenalezla způsob, jak řešit situaci zadlužených zemí.</u> S tím se musí porvat. Teprve až budeme vidět, že se věci hýbou, euro přijmeme.“ Rok 2017 Zdroj: https://www.e15.cz/volby/volby-2017/cssd-se-odcizila-lidem-chci-to-zmenit-rika-zaoralek-koalici-s-babisem-nevylucuje-1333870</p>
<p>Bohuslav Sobotka – předseda vlády České republiky 2014–2017, předseda ČSSD 2011–2017</p>	<p>„Zažil jsem situaci, kdy velké členské státy dostávaly výjimky z plnění <u>Paktu stability a růstu a na malé členské státy typu Portugalska byla přísnost. To se nemělo v Evropě stát. ...Byla to debata o tom, že některé členské země mají povinnost na základě přehodnocení výše jejich HDP zaplatit více do evropského rozpočtu a že některé mají dostat více z evropského rozpočtu.</u> Zažil jsem debatu, kde je tato věc, která byla nastavena, dohodnuta a je součástí evropských pravidel, některými velkými evropskými zeměmi zpochybňována. <u>Tohle je věc, která by se stávat neměla.</u>“ Rok 2014. Zdroj: https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/projev-predsedy-vlady-na-narodnim-konventu-o-eu-124842/</p>

Tabulka 8 - Projevy euroskepticismu v proslovech vybraných členů ČSSD

V případě ČSSD nejde o euroskepticismus celé strany, ale spíš o případný euroskepticismus určité skupiny uvnitř strany. Tím mám na mysli, že strana je dnes celkově proevropská, avšak uvnitř jsou jedinci zastávající měkké euroskeptické myšlenky a kteří se směřují k euroskepticismu, kromě toho se objevují náznaky euroskepticismu v programových dokumentech, kde se začíná projevat měkká kritika jednotlivých politik Evropské unie.

2.4. Komparace postojů ODS a ČSSD

V předchozích podkapitolách jsem zařadila ODS a ČSSD do typologie Taggarta a Szczebriaka. Definovala jsem je jako strany s „měkkým“ euroskepticismem, avšak není správné říkat, že „měkký“ euroskepticismus ODS je stejný jako „měkký“ euroskepticismus ČSSD. V této podkapitole bych chtěla porovnat uvedené postoje zvolených stran na základě několika dimenzí: pramen euroskepticismu (z čeho vychází skeptický vztah k EU nebo procesu EI), jazyk předvolebních programů (jaké výrazy pro vyjádření svých myšlenek používají dané strany ve svých programech), vývoj postoje k euru v čase, postoj k Lisabonské smlouvě a příslušnost stran ke klubům v Evropském parlamentu.

Svou komparaci začnu tím, že se pokusím ukázat, z čeho vyplývá euroskepticismus ODS a ČSSD. Euroskeptickou agendu začal v ODS prosazovat Václav Klaus ještě v devadesátých letech. Zajímavé je zjištění, že pramen euroskepticismu ODS se během času změnil, což lze vysvětlit minimálně tím, že euroskepticismus v ODS má delší historii než v ČSSD. Na počátku byl podepřen strachem ze ztráty suverenity České republiky. Na to ukazují jak programové dokumenty strany, tak například projevy a články tehdejšího lídra strany a předsedy vlády České republiky v letech 1992–1998 Václava Klause (v letech 2003–2013 prezidenta ČR). Příkladem staršího euroskepticismu v ODS je článek z roku 2002, ve kterém Klaus hovoří o tom, že stávající forma evropské integrace se ODS nelíbí: „*Nemůžeme se mu [procesu Evropské Integrace] vymknout, ať se nám dnešní forma evropského integrování líbí, nebo nelíbí. A to je ta věc druhá. ODS řekla mnohokrát a zcela jasně, že se nám tato forma a o to více její současné směřování nelíbí.*“⁹² Na obavy ze ztráty suverenity jakožto pramen euroskepticismu ukazuje znovu se opakující teze o tom, že je nutné přesunout některé pravomoci z úrovní EU zpět na stát (například viz volební program 2006 „Společně pro lepší život“, ve kterém se na stránce 56 objevuje názor o navrácení pravomocí: „*Zodpovědnost za formulaci jednotlivých politik je třeba postupně vrátit zpět na příslušné resorty.*“; v programu z roku 2009 se také opakuje nepřátelský postoj k eurofederaci, stejná teze o nutnosti návratu pravomocí zpět do rukou jednotlivých států se objevuje i v programu z roku 2010 atd.). Jakýsi náznak změny pramenu euroskepticismu (nebo minimálně objevení ještě jednoho zdroje) je vidět v dokumentu ODS „Vize 2020“, v němž strana označuje multikulturalismus za mrtvý koncept a odmítá jednotnou migrační politiku v rámci

---

92 Václav Klaus: Klaus, ODS a Evropská unie. *Lidové noviny*, 1.5.2002, dostupné z <https://www.klaus.cz/clanky/2222>

EU.⁹³ Jak už jsem zmiňovala dříve v analýze programových dokumentů ODS, hlavní zdrojem nespokojenosti s procesem evropské integrace byl původně přesun moci na mezinárodní úroveň, a právě strach ze ztráty suverenity byl reálným základem pro euroskepticismus ODS. V určitou dobu začal euroskepticismus strany čerpat i z jiných zdrojů (strach z migrantů nebo nekontrolované migrace). V roce 2014 byl vydán program „Otáčíme EU správným směrem“, ve kterém antiimigrační nálady jen posílily („*Nikdy nepodpoříme žádné návrhy, které by vedly k zavedení kvót, podle nichž by byli migranti ze třetích zemí rozdělováni do jednotlivých členských států Unie*“⁹⁴). V dnešní době je problém migrace u ODS jedním z nejdiskutovanějších témat. Na webových stránkách ODS lze najít článek s názvem „Migrační krize. Abychom se nemuseli bát“⁹⁵, ve kterém se spolu se strachem z evropské migrační politiky odráží i nespokojenost s EU: „*Odmítáme centralizaci azylové politiky na evropskou úroveň. V případě dalšího přesunu azylových pravomocí na EU musí ČR vyjednat trvalou výjimku.*“⁹⁶ Důležitějším je ale podle mého názoru na těchto webových stránkách dokument nazvaný „ODS a migrační krize“. Objevují se zde další náznaky euroskepticismu vycházejícího i z migrační krize: „*Současná migrační krize naplno ukázala dlouhodobé problémy evropského integračního procesu. Neschopnost Evropské unie řešit výzvy spojené s migrací včas, účinně a tak, aby nezvladatelným způsobem nezatěžovaly budoucí prosperitu a stabilitu celé Evropy, nám připomenula, že současný stav a způsob „sjednocování“ Evropy je neudržitelný.*“⁹⁷ V této části textu mne zaujala věta: „*Zároveň se však evropské země musí umět účinně bránit pronikání islámského radikalismu, extremismu a terorismu, a to jak technicky – za použití silových, represivních prostředků –, tak ideově.*“⁹⁸ Pojmy „*islámský radikalismus, extremismus a terorismus*“⁹⁹ zde vyznívají tak, jako by autor projevu (předseda ODS Petr Fiala) měl na mysli to, že každý muslim je radikálem, extremistou a teroristou, že radikalismus, terorismus a extremismus jsou atributy islámu. Autor jako by se snažil přesvědčit o tom čtenáře. Navíc to může být chápáno jako snaha manipulovat strachem z „*islámských teroristů*“ v zájmu euroskeptické politiky ODS nebo pro její ospravedlnění.

93 ODS, 2010. Vize 2020. s. 25.

94 ODS, 2014. Otáčíme EU správným směrem, volební program pro volby do EP 2014, s. 24.

95 ODS. Migrační krize. Abychom se nemuseli bát <https://www.ods.cz/migracni-krize>

96 ODS. Migrační krize. Abychom se nemuseli bát <https://www.ods.cz/migracni-krize>

97 ODS. ODS a migrační krize, Petr Fiala, [online] s. 2.

98 Tamtéž, s. 3.

99 Tamtéž, s. 3.

U ČSSD je to trochu jinak. Své názory na Evropskou unii a proces integrace strana identifikuje jako eurofederalistické a eurooptimistické, což v podstatě potvrzují sociologická šetření i analýza stranických dokumentů a projevů členů ČSSD z předchozí podkapitoly. Ta také ukazuje na to, že v posledních letech se u sociální demokracie začal objevovat příklon k měkkému euroskepticismu (viz podkapitola č. 2.3 a Tabulka 8 – Projevy euroskepticismu v proslovech vybraných členů ČSSD). Měkký euroskepticismus ČSSD se opírá spíše o vrácení části pravomoci do rukou národních států než o strach z nekontrolovatelné migrace (ačkoli i tento pramen euroskepticismu se používá u ČSSD), tedy stejně jako na začátku euroskeptické agendy ODS. Jak jsem už zmiňovala dříve, euroskepticismus českých sociálních demokratů je celkem mladým jevem a není natolik očividný, jako u občanských demokratů. Minimálně proto, že euroskeptické názory v sociálně demokratické straně (na rozdíl od občanské demokracie) zastávají spíše jedinci než nějaké větší skupiny.

Další dimenzí je jazyk předvolebních programů a projevů představitelů stran. ČSSD je v tomto ohledu zase mnohem měkčí než ODS. Pro vyjádření nespokojenosti s EU a EI v programech ČSSD jsou použité výrazy typu „...nejvážnější hrozbou je nárůst terorismu, sílí rizika kybernetických útoků, nelegální migrace“ a další.¹⁰⁰ Občanská demokratická strana používá, lze-li je takto označit, drsnější, sebevědomější výrazy: „Nikdy nepodpoříme žádné návrhy, které by vedly k zavedení kvót, podle nichž by byli migranti ze třetích zemí rozdělováni do jednotlivých členských států Unie.“¹⁰¹ Rozdíl je vidět i v projevech představitelů zvolených stran (viz tabulka č. 7 a č. 8). Představitelé ODS se vyjadřují mnohem tvrdšími výrazy než ČSSD. Je vidět i rozdíl v jádru kritiky EU ze strany občanských demokratů a sociálních demokratů. Základem kritiky EU ze strany ODS je tak spíše negativní hodnocení samotného institucionálního uspořádání vyplývajícího ze změn po Lisabonské smlouvě. ČSSD naopak většinou kritizuje nikoli systém, ale konkrétní politiku EU (například migrační politiku nebo přijetí eura – viz tabulka č. 8).

Co se týče vývoje postoje k euru, zásadní změnu lze pozorovat u ČSSD. Do roku 2017 bylo přijetí eura vnímáno jednoznačně pozitivně (viz Volební program ČSSD z roku 2009: „... zavedení eura bude mít stabilizující efekty pro podnikání i veřejné finance.“¹⁰²), ale právě

---

100 ČSSD, 2017. Dobrá země pro život, Program pro volby 2017, [online] s. 29.

101 ODS, 2014. Otáčíme EU správným směrem, volební program pro volby do EP 2014, [online] s. 24.

102 ČSSD, 2009. Jistoty pro lidi, naděje pro naši zemi, Program pro volby do PS ČR 2009, [online] s.15

v roce 2017 se v programu začaly objevovat podmínky pro přijetí eura v ČR. Sociální demokracie začíná hovořit o tom, že euro bude v České republice přijaté jen v případě, že to pro ni bude výhodné (viz předchozí podkapitola). U ODS vyvolávala otázka přijetí eura vždy spíše negativní reakci a během doby se pesimistický postoj k euru ze strany ODS ukotvil, na což odkazují některé články a projevy jejích vedoucích členů.^{103 104 105 106}

Dalším důležitým bodem je postoj k Lisabonské smlouvě. Jak jsem zmiňovala dříve ve své analýze programů stran, ČSSD jednomyslně hlasovala pro přijetí Lisabonské smlouvy, u ODS to ale bylo komplikovanější. Proti hlasovalo 37 poslanců, 33 bylo pro a 9 se zdrželo,¹⁰⁷ přičemž pro hlasovali většinou členové vlády ODS. Hlavním argumentem proti Lisabonské smlouvě bylo, že „krade“ suverenitu národních států. Smlouva v určité míře přenesla pravomoci do rukou Unie (pravomoci Evropského parlamentu byly rozšířeny o nové oblasti politiky – zemědělství, obchod, spravedlnost a vnitřní věci, navíc EP dostal možnost podepisovat mezinárodní smlouvy jménem Unie, byla založena funkce Předsedy Evropské komise, jehož má také volit EP¹⁰⁸ atd.). To není v tomto smyslu nijak neobvyklé, členství v jakémkoli mezinárodním spolku potřebuje spravovat pravomoci nadnárodními orgány. O ztrátu suverenity členských států a její ohrožení v takovém případě nejde. Výrazným bodem kritiky Lisabonské smlouvy se stalo rozšíření počtu oblastí, ve kterých probíhá rozhodování pomocí kvalifikované většiny. Ta měla dle smlouvy rozhodovat

---

103Euro.cz, 2017. Zavedení eura: ČSSD, TOP 09 a lidovci jsou pro, ODS a ANO proti [online]

104 ČT24, 2017. Fiala: ODS je pro vyjednání výjimky z automatického přijetí eura [online]

105 Deník.cz, 2014. ODS v rámci kampaně do eurovoleb spustí petici proti euru v ČR [online]

106 ODS, 2017. „Silný program pro silné Česko. Zahraniční věci a evropská politika“ [online]

107ANO: Walter Bartoš, Petr Gandalovič, Karel Sehoř, Lucie Talmanová, Jan Bauer, Tomáš Hasil, Radim Chytka, David Kafka, Petr Krill, Ladislav Libý, Petr Nečas, Jiří Polanský, Milan Šmíd, Petr Tluchoř, Vladimír Hink, Jaroslav Krupka, Jiří Pospíšil, Pavel Suchánek, Zdeněk Boháč, František Dědič, Miroslav Jeník, Jaroslav Klein, Ivan Langer, Mirek Topolánek, Tom Zajiček, Vladimír Dlouhý, Jozef Kochan, Václav Mencl, Jiří Papež, Ondřej Plašil, Martin Říman, Pavel Svoboda, Tomáš Úlehla. NE: Marek Benda, Pavel Bohatec, Petr Bratský, Jan Bürgermeister, Jiří Čepelka, Michal Doktor, Tomáš Dub, Eva Dundáčková, Radim Fiala, Dana Filipi, Zdeňka Horníková, Michael Hrbata, Pavel Hrnčíř, Jiří Janeček, Josef Ježek, Libor Ježek, Jan Klas, Miroslav Krajiček, František Laudát, Zdeněk Mach, Helena Mallotová, Dagmar Molendová, Miroslava Němcová, Zbyněk Novotný, Alena Páralová, Daniel Petruška, Jaroslav Plachý, Petr Pleva, Zdeněk Prosek, Aleš Rádl, Daniel Reisingel, Daniel Rován, Jana Rybínová, František Sivera, Boris Šťastný, Vlastimil Tlustý, Jan Vidím. SDRŽELI SE: Zdeněk Lhota, David Šeich, Miloš Patera, Vladislav Vilímec, Vladimír Šoltys, Oldřich Vojíř, Aleš Řebíček, Lubomír Suk, Jan Špika

108 CHRISTIANSEN, Thomas 2011. The European Union after the Lisbon Treaty: An Elusive 'Institutional Balance'?, [online] s. 228.

o velkém počtu otázek, výjimkou byly nejcitlivějších oblasti jako obranná, zahraniční a daňová politika, ve kterých byl zachován princip jednomyslnosti.¹⁰⁹ Právě například přijetí kvalifikované většiny je často kritizováno ODS. Tomáš Vaněk (člen kontrolní a revizní komise, člen oblastní rady, krajský zastupitel Středočeského kraje) ve svém článku „Nadměrné metry“ odsuzuje přijetí kvalifikované většiny a v podstatě hovoří o ztrátě demokratičnosti kvůli změně hlasování: „Bez ohledu na místní realitu a přání obyvatel vyjádřené ve volbách. Občany demokraticky volení zastupitelé do toho prostě nebudou mít co mluvit. Stačí, když se na tom dohodne „kvalifikovaná většina“ zemí EU. Tato skutečnost je jen a jen důsledkem podpisu Lisabonské smlouvy, ve které byla tato možnost výslovně zmíněna.“¹¹⁰ Za hrozbu pro státní suverenitu považuje kvalifikovanou většinu i Jan Zahradil: „Hlasování pomocí kvalifikované většiny vytvořilo nebezpečný precedent, který se dotýká samotného jádra státní suverenity. A nejen to. Ono to celé hlasování zavání heslem Nikdy nepromeškej dobrou krizi.“¹¹¹ Podobně také smýšlí Petr Fiala: „Další otázkou, kterou bychom si jako Česká republika měli klást, pokud nechceme přispívat k pocitu odcizení našich občanů, je otázka, které politiky a které oblasti z jednotlivých politik vyčleníme tak, aby se o nich nemohlo hlasovat kvalifikovanou většinou, ne aby se nově zařadily do hlasování o kvalifikované většině, aby ty, které už tam jsou, jsme z toho vyňali, aby nemohlo dojít k situacím, k jakým došlo v případě kvót, že jsme právě v tak zásadní věci, která se týká suverenity jednotlivých zemí mohli být kvalifikovanou většinou přehlasováni.“¹¹²

Lisabonská smlouva však zároveň s přenesením některých pravomocí na nadnárodní úroveň zachovala vazbu mezi komisaři a členskými státy, což zejména menším zemím dává možnost ovlivnit rozhodovací proces v EU. Bylo také zvýšeno postavení poradních orgánů (Hospodářský a sociální výbor a Výbor regionů) a zavedeny nové pravomoci vnitrostátních parlamentů.¹¹³ Osobně se domnívám, že obava z toho, že Lisabonská smlouva ohrožuje státní suverenitu, je zveličená. Stále ale nelze hovořit o tvrdém euroskepticismu ze strany ODS. Jeho příkladem v otázce Lisabonské smlouvy může být postoj francouzské strany FN pod vedením Marin

109 PECH, L. (2012). *The institutional development of the EU post-Lisbon*. In D. Ashiagbor, N. Countouris, & I. Lianos (Eds.), *The European Union after the Treaty of Lisbon*, s. 27.

110 VANĚK, Tomáš: Nadměrné metry. *ODS.cz*, 2015. [online]

111 HRUŠKA, Blahoslav: Kauza kvót otevřela lidem oči, říká první místopředseda ODS Zahradil. *Lidovky.cz*. 2015. [online]

112 Petr Fiala: Projev k situaci v Evropské unii po brexitu. *ODS.cz*, 2016.[online]

113 CHRISTIANSEN, Thomas 2011. *The European Union after the Lisbon Treaty: An Elusive 'Institutional Balance'?*, [online] s. 228.

Le Penové. Tato strana je obecně známa jako euroskeptická, odmítající Evropskou unii a „bruselskou Eurokracii“. Navíc se staví proti ekonomické a měnové unii.¹¹⁴ Samotná Le Penová na konferenci Mír a prosperita pro EU v roce 2015 ostře kritizovala EU a Lisabonskou smlouvu označila za „... hrubou kopii fatálního návrhu evropské ústavy“.¹¹⁵ Dalším příkladem tvrdého euroskepticismu je vůdce nizozemské strany PVV Geert Wilders známý svými euroskeptickými názory. Ten také kritizoval Lisabonskou smlouvu a nazýval ji „strašnou“¹¹⁶ a „...z 98 % podobnou Evropské ústavě“¹¹⁷. Navíc je dle Wilderse potřeba mít méně rozšířenou a ne tak hlubokou integraci, stačí ekonomická spolupráce, jiné věci by bylo možné vrátit do rukou států.¹¹⁸ O otázce výstupu z EU se vyjadřuje ještě tvrdším způsobem: „*Moje strana chce vyvézt Nizozemsko z Evropské unie, naše motto zní: Nexit. Evropská unie je stvůra.*“¹¹⁹

Poslední dimenzí je příslušnost zvolených stran ke stranickým klubům v Evropském parlamentu. Za dobu členství České republiky v Evropské unii se volby do Evropského parlamentu konaly třikrát, v roce 2004, 2009 a 2014. Pomocí dat z webových stránek Českého statistického úřadu a Evropského parlamentu jsem vytvořila tabulku s počty mandátů, které získali v evropských volbách poslanci ODS a ČSSD. V tabulce jsem také ukázala frakční příslušnost Sociální demokracie a Občanské demokratické strany. V roce 2004 byla ODS členem frakce EPP-ED (Evropská lidová strana-Evropští demokraté), která existovala do roku 2009, a pak byla přejmenována na EPP (Evropská lidová strana). Důvodem bylo, že se Evropští demokraté rozhodli vytvořit svou vlastní skupinu (Evropská konzervativní a reformní skupina – ECR), jejíž součástí od roku 2009 je Občanská demokratická strana. EPP je středo-pravicovou skupinou, jež zastává křesťansko-demokratické a liberálně konzervativní názory, což vyplývá z informace na webových stránkách EPP.¹²⁰ ECR je frakcí, která zastává euroskeptické, antifederalistické a konzervativní názory, ale sama sebe prezentuje jako eurorealistickou skupinu.¹²¹ Mezi priority daného poslaneckého klubu patří rozvoj hospodářství „... *abychom*

114 SWYNGEDOUW, Marc & IVALDI, Gilles, 2007. *The Extreme Right Utopia in Belgium and France*, [online] s. 10-11.

115 ČT 24, 2015. Le Penová v Praze: EU je nebezpečný a utopistický projekt.

116 HYLARIDES, Peter. Geert Wilders: an interview with the Netherlands' controversial politician, s. 8.

117 Tamtéž, s. 8.

118 Tamtéž, s. 8.

119 EuroZpravy.cz, 2017. Wilders v Praze burcoval Čechy, apeloval, ať odmítnou EU i migraci [online]

120 EPP. Our mission and values [online]

121 ECR. About [online]

mohli konkurovat Číně, Indii, Brazílii, Rusku¹²², podpora podnikatelů¹²³, regulování migrace¹²⁴, lidská práva¹²⁵ atd.

Strana	2004		2009		2014	
	Počet mandátu	Název frakce	Počet mandátu	Název frakce	Počet mandátu	Název frakce
ODS	9	EPP-ED	9	ECR	2	ECR
ČSSD	2	PES	7	S&D	4	S&D

Tabulka 9 - výsledky voleb do EP u ODS a ČSSD (v mandátech) a příslušnost zvolených stran ke frakcím v EP

Zdroj: <https://www.czso.cz/documents/10180/20541923/22003315p3.pdf/1997b306-94b1-46da-b71a-5b1c419e01d9?version=1.0>

Pro ČSSD se od roku 2004 členství v evropské frakci nezměnilo. Od roku 2004 až do roku 2009 byla sociální demokracie součástí PES (Strana evropských socialistů), což je v podstatě to samé co S&D (Pokrokové spolenectví socialistů a demokratů), jejíž členem ČSSD je od roku 2009. S&D je sociálně-demokratickou skupinou, podle mého názoru jde spíše o eurooptimistickou skupinu, na což ukazuje například i skutečnost, že jedním z jejích cílů je vrátit důvěru v EU.¹²⁶ Dle této frakce je nutné urovnat vztahy Evropy s Afrikou¹²⁷, bojovat s nezaměstnaností¹²⁸, budovat silnou a demokratickou Evropu atd.

¹²² *Eppgroup.eu*. Believe in people. Priority na období 2014-2019, s. 7.

¹²³ Tamtéž, s. 9.

¹²⁴ Tamtéž, s. 11.

¹²⁵ Tamtéž, s. 11.

¹²⁶ S&D. Mission, vision & values [online]

¹²⁷ <https://www.socialistsanddemocrats.eu/policies/foreign-affairs-human-rights-security-defence-0>

¹²⁸ S&D. Mission, vision & values [online]

Závěr

Předmětem výzkumu bakalářské práce byl euroskepticismus, konkrétně euroskepticismus českých politických stran ODS a ČSSD od roku 2006 do roku 2018. Cílem bylo prozkoumat jeho projevy v programových dokumentech a v projevech členů zvolených stran a tím potvrdit, či naopak vyvrátit hypotézu o tom, že se míra euroskepticismu zvýšila a že se euroskepticismus ODS a ČSSD změnil. První část práce je věnovaná typologiím stranického euroskepticismu. Rozebrány byly koncepty Taggarta a Szczerbiaka, Kopeckého a Mudda, Flooda, Contiho a Verzichelliho. Pro další použití v práci jsem zvolila přepracovanou typologii Taggarta a Szczerbiaka, a to z toho důvodu, že výzkum daných autorů byl rozsáhlejší a hlubší než u jiných. Do dané typologie je možné zařadit také téměř všechny politické strany, což je pomocí jiných velmi obtížné. Práce Taggarta a Szczerbiaka je výchozí pro mou analýzu stranického euroskepticismu, nikoli však jedinou možnou, nebo ideální.

V druhé části jsem se zpočátku věnovala analýze stranických dokumentů ODS a ČSSD a také projevům některých jejich zástupců. To bylo nezbytné právě pro zařazení obou stran do typologie euroskepticismu Taggarta a Szczerbiaka. Analýza ukázala, že v současné době je možné obě strany považovat za měkké euroskeptiky, avšak tento názor je u ODS hlubší a má delší historii než docela „mladý“ euroskepticismus ČSSD. Zajímavá v této souvislosti jsou i sociologická šetření, která ukazují na to, že veřejné mínění není vždy totožné s reálnými kroky stran v evropské politice (ODS je vnímána jako proevropská strana, avšak je stranou euroskeptickou). Je nutné také zdůraznit, že euroskepticismus ODS je jakousi „stranickou ideologií“, u ČSSD jde spíše o jedince uvnitř strany a žádná euroskeptická ideologie se zde neprosazuje. V případě sociálních demokratů je možné konstatovat, že strana není plnohodnotně euroskeptická, ale nachází se někde na pomezí měkkého euroskepticismu a proevropského postoje, je v tranzici.

Jedním z klíčových bodů v analýze postoje ODS k Evropské unii je její vztah k Lisabonské smlouvě. Ta totiž vyvolala jistý konflikt uvnitř strany, který pak vedl k oslabení ODS. Pozoruhodné v otázce zkoumání euroskepticismu ODS je i to, že v době, kdy byla ODS vládní stranou (tzn. v době přijetí smlouvy pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství), hlasovala stranická elita pro přijetí smlouvy. Po ztrátě vedoucího postavení pak euroskepticismus ODS posílil. Domnívám se, že lze takto poukázat na skutečnost, že euroskepticismus ODS je jakýmsi stranickým programem pro získání co

největšího počtu hlasů voličů. Pokud by se například občanští demokraté znovu stali vládní stranou, tak by se jejich euroskeptické nálady zmírnily. Dokud je ODS v opozici (a to nejen v České republice, ale také v Evropském parlamentu), tak se bude podle mého mínění držet euroskeptické politiky. Problém však spočívá v tom, že měkký euroskepticismus ponechává úzké pole pro činnost strany,¹²⁹ a proto si myslím, že držet se takto zaměřeného programu je těžší než proevropského, nebo tvrdě euroskeptického. Co se týče sociálních demokratů, žádné váhání při hlasování o Lisabonské smlouvě nebylo, celá strana byla jednomyslně „pro“.

Analýza ČSSD je obsahově kratší, a to z toho důvodu, že tato strana nevykazovala projevy euroskepticismu ve svých programových dokumentech do roku 2017 a celkově byla proevropská. Projevy jejích představitelů byly také mnohem měkčí a většinou spíše podporovaly EU, stejně jako vztah k Lisabonské smlouvě (jednohlasné ANO „Lisabonu“). Na konci kapitoly číslo 2 jsem se snažila porovnat „měkké“ euroskepticismy zvolených stran pomocí 4 dimenzí: pramen euroskepticismu, jazyk předvolebních programů, vývoj postoje k euru v čase a příslušnost stran ke klubům v Evropském parlamentu. Komparace ukázala, že měkký euroskepticismus ODS je tvrdším a hlubším než počínající euroskepticismus ČSSD. Nelze tedy určitě hovořit o tom, že euroskepticismy ODS a ČSSD jsou stejné. Navíc u ODS euroskepticismus vznikl z institucionálního důvodu, velká pozornost je věnovaná kritice Lisabonské smlouvy a období po ní. To znamená, že ODS se vymezuje proti samotnému systému Evropské unie, kdežto ČSSD začíná kritizovat jednotné evropské politiky, a to je podstatný rozdíl. Občanští demokraté na začátku své euroskeptické politiky apelovali na občany pomocí strachu ze ztráty suverenity státu v rámci EU (tedy hlavním „zdrojem“ euroskepticismu v programech a projevech byl strach ze ztráty suverenity České republiky). V době vypuknutí migrační krize se k tomu přidal strach z přistěhovalců (snaha vyvolat obavy z neznámého a vykreslit muslimy jako potenciálně nebezpečné). Ten se stal důležitým zdrojem euroskepticismu.

Analýza, která byla provedena v této bakalářské práci, umožnila zařadit zvolené strany podle typologie Taggarta a Szczerbiaka jako měkké euroskeptické (přičemž Česká strana sociálně demokratická je zatím spíš na cestě k „plnohodnotnému“ měkkému euroskepticismu). Rozbor

---

129 Jak už jsem zmiňovala dříve, dle Taggarta a Szczerbiaka měkký euroskepticismus je postoj, ve kterém se nejedná o tvrdou a principiální opozici vůči projektu unie, ale je zde opozice vůči stávajícímu, či budoucímu prohlubování integrace a taky dalšímu přesouvání pravomoci do rukou Evropské unie. To znamená, že činnost měkkých euroskeptiků je omezena na kritiku jednotlivých politik unie nebo její stávající podoby a celkově pole působnosti je užší než u tvrdých euroskeptiků.

také ukázal, že se míra euroskepticismu zvýšila, což je patrné v objevení euroskepticismu v původně proevropské straně ČSSD a také v jeho posílení u Občanské demokratické strany. Posílení euroskepticismu vidím také v tvrdší kritice EU jako celku i v kritice jednotlivých politik Unie. Tabulky číslo 8 a 9 dobře ilustrují tento nárůst u Občanské demokratické strany, ale i ze strany ČSSD. Porovnání postojů obou stran ale také ukázalo podstatné rozdíly v pohledu na EU. Zajímavý ve zkoumání stranického euroskepticismu je i pohled, jaké změny EU navrhuje ODS a jak vidí ideální projekt EI. Po prostudování volebních programů se zdá, že ideální projekt eurointegrace pro ODS je takový, ve kterém je ponechaná ekonomická integrace, ale jiné věci stát většinou řeší samostatně. Poutavá vize EU je popsána v projevu Petra Fialy k situaci v Evropské unii po Brexitu, poslední odstavec krásně shrnuje ideu, jak by měla unie vypadat: *„Občanská demokratická strana bude podporovat takové reformní kroky, které povedou za prvé k Unii flexibilnější a mnohem méně regulované. Za druhé k Unii s větším hlasem národních států. Za třetí k Unii, která zachová integraci pouze v těch oblastech, na kterých se členské státy shodnou. Za čtvrté k Unii se silným vnitřním trhem. A za páté k Unii, která bude více spolupracovat v oblasti bezpečnosti a obrany.“*¹³⁰

Vývoj českého euroskepticismu je zajímavým fenoménem jak z historického, tak z politického hlediska. Česká republika je samostatným státem uprostřed Evropy, který se snaží prosadit své zájmy v Evropě, ale také navázat spojení s mimoevropskými zeměmi. V kontextu hlubší spolupráce se státy Evropy a zapojení do EU není výskyt euroskepticismu na daném území ničím podivným. Myslím, že euroskepticismus byl nejspíš obrannou reakcí státu, který nechce ztratit svou suverenitu. Otázkou však je, jestli v dnešní době euroskepticismus v České republice není jen nástrojem politických skupin pro dosažení moci a získání hlasů voličů, tedy v jistém smyslu populismem (neboli „módním“ trendem v politice, spojeným s oslabením EU kvůli neúspěchu například v řešení migrační krize).

---

130 ODS, 2016. Petr Fiala: Projev k situaci v Evropské unii po Brexitu [online]

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Typologie Kopeckého a Mudda.....	18
Tabulka 2 - Kategorizace stranických postojů k EU.....	19
Tabulka 3 -Typologie Flooda.....	21
Tabulka 4 - Porovnání průzkumů z roku 2004 a 2018.....	24
Tabulka 5 – Hlasování o Lisabonské smlouvě. ODS.....	28
Tabulka 6 - Důvěra v představitele ODS od roku 2008 do 2010 (v %).....	30
Tabulka 7 - Projevy euroskepticismu v proslovech vybraných členů ODS.....	32-35
Tabulka 8 - Projevy euroskepticismu v proslovech vybraných členů ČSSD.....	40-41
Tabulka 9 - Výsledky voleb do EP u ODS a ČSSD (v mandátech) a příslušnost zvolených stran ke frakcím v EP.....	48

Použitá literatura a zdroje

BASDEO, Sahadeo. The Single European Act: A Caricom Perspective. *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, vol. 32, no. 2, 1990, pp. 103–120. JSTOR, [online]. Dostupné z https://www.jstor.org/stable/166010?origin=crossref&seq=9#metadata_info_tab_contents [cit. 23.03.2019].

CABADA, Ladislav. PARTY OF FREE CITIZENS AND THE GENESIS OF THE CZECH LIBERAL-CONSERVATIVE "ANTI-EU" STREAM IN CZECH POLITICS. *Political Sciences / Politické Vedy*[online]. 2016, 19(2), 8-34 ISSN 13352741. Dostupné z <http://eds.a.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=1&sid=1594b8c2-2419-421e-adfa-9d9282997e85%40sdc-v-sessionmgr01&bdata=Jmxhbmc9Y3Mmc2l0ZT1lZHMtbGl2ZSZzY29wZT1zaXRl#AN=116574246&db=poh>[cit. 18.03.2019].

CONTI, NIKOLO a VERZICHELLI, LUKA. 2003. *Party Contestation of the Political Space and the European Issue. Position of Italian Parties (1994-2002)*. SEI Working Paper No 70, EPERN Working Paper No 13, First published in November 2003 by the Sussex European Institute, [online] Dostupné z <https://m.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=sei-working-paper-no-70.pdf&site=266> [Cit.24.04.2018]

CUYVERS, A. (2017). The Institutional Framework of the EU. In Cuyvers A., Ugirashebuja E., Ruhangisa J., & Ottervanger T. (Eds.), *East African Community Law: Institutional, Substantive and Comparative EU Aspects* (pp. 79-102). LEIDEN; BOSTON: Brill. [online] Dostupné z <http://www.jstor.org/stable/10.1163/j.ctt1w76vj2.8> [Cit. 14.03.2019]

FLOOD, CHRIS. 2002. Euroscepticism: *A Problematic Concept (Illustrated with Particular Reference to France)*. Paper prepared for the Panel "France's Relations with the European Union. UACES 32nd Annual Conference and 7th Research Conference, Queen's University Belfast, 2-4 September 2002 [online] Dostupné z <http://uaces.org/documents/papers/0201/flood.pdf> [Cit.24.04.2018]

HAVLÍK, VLASTIMIL: *České politické strany a evropská integrace. Evropeizace, evropanství, euroskepticismus?*. Brno:Ediční řada monografie, sváček č.30, MUNI PRESS, 2009, ISBN 978-80-210-5080-8

HAVLÍK, Vlastimil: *Euroskepticismus a země střední a východní Evropy*. Brno: Ediční řada studie svazek č.41, Masaryková univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2006, ISBN 80-210-4016-5

HYLARIDES, Peter. Geert Wilders: an interview with the Netherlands' controversial politician. *Contemporary Review* [online]. 2009, 291(1692), 1-10 . ISSN 00107565. Dostupné z <http://eds.b.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=1&sid=b50ba769-6545-4875-a75e-58166966cd0b%40pdc-v-sessmgr01&bdata=Jmxhbm9Y3Mmc2l0ZT1lZHMtOGI2ZSZzY29wZT1zaXRl#AN=edsgcl.205111713&db=edsglr> [cit. 18.03.2019]

CHRISTIANSEN, Thomas 2011. The European Union after the Lisbon Treaty: An Elusive 'Institutional Balance'?, In: *European Union Law after the Treaty of Lisbon*, Publisher: Oxford University Press, Editors: A.Biondi, P.Eeckhout [online] . Dostupné z https://www.researchgate.net/publication/273441141_The_European_Union_after_the_Lisbon_Treaty_An_Elusive_'Institutional_Balance' [cit. 23.03.2019]

KANIOK, Petr. 2005 Měkký a tvrdý euroskepticismus: dva projevy téhož?, *Politologický časopis*, [online], číslo 2 / 2 0 0 5, s.152-153, , Dostupné z http://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/2005/2/Polcas_2005_2_pp_152_163.pdf [cit. 25.10.2018]

KANIOK, Petr a Hubert SMEKAL. The Czech Presidency of the EU Council: No Triumph, No Tragedy. *Romanian Journal of European Affairs* [online]. 2009, 9(4), 59-78 ISSN 15828271 Dostupné z <http://eds.a.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=0&sid=912aeadf-9a2c-48e6-9e66-6354952f2646%40sdc-v-sessmgr06&bdata=Jmxhbm9Y3Mmc2l0ZT1lZHMtOGI2ZSZzY29wZT1zaXRl#AN=edshol.hei.n.journals.rojaeuf9.34&db=edshol> [cit. 17.03.2019].

KOPECKÝ, PETR a MUDDE, CAS 2002. The Two Sides of Euroscepticism. Party Positions on European Integration in East Central Europe, *European Union Politics* 3, č.3, s. 297-326

KLAUS, VÁCLAV. 2006: Thatcherová a její vzor pro postkomunistické země, *Klaus.cz*, [online], publikováno 11. 11. 2006, , Dostupné z <https://www.klaus.cz/clanky/2241> [Cit.26.10.2018]

KLAUS, Václav: *Řekněme své ano nebo ne Evropské ústavě*, Praha: vydal CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku,, duben 2005. Vydání 1, ISBN:80-86547-42-6

PLECHANOVÁ, Běla: *Institucionální vývoj EU od Maastrichtské smlouvy k východnímu rozšíření. Hledání rovnováhy mezi společenstvím a jeho členskými státy*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2004, ISBN 80-246-0800-6

PECH, L. (2012). The institutional development of the EU post-Lisbon. In D. Ashiagbor, N. Countouris, & I. Lianos (Eds.), *The European Union after the Treaty of Lisbon* (pp. 7-46). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9781139084338.002 Dostupné z https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/C6A6480A330CC2AA17B057C063D7E1E7/9781139084338c1_p7-46_CBO.pdf/institutional_development_of_the_eu_postlisbon.pdf [cit. 13.04.2019]

SWYNGEDOUW, M. a G. IVALDI. The extreme right utopia in Belgium and France: The ideology of the Flemish Vlaams Blok and the French Front National. *West European Politics*[online]. 2001, 24(3), 1 - 22 . DOI: 10.1080/01402380108425450. ISSN 01402382. Dostupné z <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01402380108425450#aHR0cHM6Ly93d3cudGFuZGZvbmxpbmUuY29tL2RvaS9wZGYvMTAuMTA4MC8wMTQwMjM4MDEwODQyNTQ1MD9uZWVkQWNjZXNzPXRydWVAQEAw> [cit. 17.03.2019]

TAGGART, PAUL a SZCZERBIAK, ALEKS 2000. *Opposing Europe: Party Systems and Opposition to the Union, the Euro and Europeanisation. Opposing Europe Research Network Working Paper No.1*. Brighton, UK: Sussex European Institute [online] Dostupné z <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-12.pdf&site=266> [Cit.24.04.2018]

TAGGART, PAUL a SZCZERBIAK, ALEKS. 2008. *Opposing Europe? The Comparative Party Politics of Euroscepticism. Volume 1. Case studies and country surveys*. Oxford; New York: Oxford University Press.

TAGGART, PAUL a SZCZERBIAK, ALEKS: *The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States, SEI working paper № 51, Opposing Europe Research Network Working Paper № 6*. Vydáno: Falmer, Brighton, University of Sussex, Sussex European Institute, BN1 9SH, 2002

TAGGART, PAUL. 1998. A Touchstone of Dissent: Euroskepticism in Contemporary Western European Party Systems. *European Journal of Political Research* 33, č.3, doi:10.1111/1475-6765.00387, s.363-388

THATCHER, Margaret: Speech to the College of Europe ("The Bruges Speech"), *margaretthatcher.org*. Dostupné z <https://www.margaretthatcher.org/document/107332> [cit. 23.03.2019]

Stranické a programové dokumenty

Online archiv dokumentů ODS <https://www.ods.cz/programy/archiv>

Webové stránky ČSSD <https://www.cssd.cz/program/hodnoty-cile-a-principy-cssd/>

ČSSD, 2006. Jistoty a prosperita, Volební program 2006 [online] Dostupné z <https://www.cssd.cz/data/files/volebni-program-2006.pdf> [cit. 7.09.2018]

ČSSD, 2009. Jistoty pro lidi, naděje pro naši zemi, Program pro volby do PS ČR [online] Dostupné z https://www.cssd.cz/data/files/programova_brozura_el.verze-2009.pdf [cit. 7.09.2018]

ČSSD, 2010. Změny a naděje. Lepší budoucnost pro obyčejné lidi, Velký volební program, 2010 [online] Dostupné z https://www.cssd.cz/data/files/volebni_program_velky2010.pdf [cit. 7.09.2018]

ČSSD, 2013. Prosadíme dobře fungující stát, Volební program pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky 2013 [online] Dostupné z https://www.cssd.cz/data/files/volebni_program.pdf [cit. 7.09.2018]

ČSSD, 2017. Dlouhodobý program 2017 [online] Dostupné z <https://www.cssd.cz/data/files/20-39-sjezd-dlouhodoby-program.pdf> [cit. 7.09.2018]

ČSSD, 2017. Dobrá země pro život, volební program pro volby 2017 [online] Dostupné z <https://www.cssd.cz/data/files/program-210x210-seda.pdf> [cit. 7.09.2018]

ČSSD, 2017. Hlavní priority programu pro volby 2017 (leták) [online] Dostupné z <https://www.cssd.cz/data/files/30catero-a4-2.pdf> [cit. 7.09.2018]

ČSSD, 2009. Tisková zpráva z 22. září 2009 - Zabraňme hrozbě úplné izolace České republiky v EU [online], Dostupné z <https://www.cssd.cz/aktualne/nazory-a-komentare/tiskova-zprava-cssd-zabranme-hrozbe-uplne-izolace-ceske-republiky-v-eu/> [Cit.24.10.2018]

ČSSD.cz, 2016. Dolejš Richard, Brexit je varováním pro bruselskou vrchnost, , [online], 27. června 2016, Dostupné z <https://www.cssd.cz/aktualne/blogy/richard-dolejs-brexit-je-varovanim-pro-bruselskou-vrchnost/> [Cit.26.10.2018]

ODS, 2006. Společně pro lepší život, Volební program pro volby 2006 [online] Dostupné z https://www.ods.cz/docs/programy/program_2006.pdf [Cit. 15.11.2018]

ODS, 2009. Řešení místo strašení, Volební program pro volby do EP [online] Dostupné z https://www.ods.cz/docs/programy/program_2009ep.pdf [Cit. 15.11.2018]

ODS, 2010. Vize 2020 [online] Dostupné z <https://www.ods.cz/docs/programy/vize2020.pdf> [Cit. 15.11.2018]

ODS, 2010. Řešení, která pomáhají, Volební program pro volby 2010 [online] Dostupné z <https://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program2010.pdf> [Cit. 15.11.2018]

ODS, 2013. Volím pravici, Volební program pro volby 2013 [online] Dostupné z <https://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program-2013.pdf> [Cit. 15.11.2018]

ODS, 2014. Otáčíme EU správným směrem, Volební program pro volby do EP [online] Dostupné z <https://www.ods.cz/docs/programy/program-volbyEP2014-velky.pdf> [Cit. 15.11.2018]

ODS, 2014. Silné Česko v Evropě 21. století [online] Dostupné z https://www.ods.cz/docs/volby2017/silne_cesko_v_evrope_21_stoleti.pdf [Cit. 15.11.2018]

ODS., 2015. VANĚK, Tomáš. Nadměrné metry, [online] Dostupné z <https://www.ods.cz/clanek/9580-nadmerne-metry> [Cit. 13.04.2019]

ODS, 2016. Petr Fiala: Projev k situaci v Evropské unii po brexitu [online] Dostupné z <https://www.ods.cz/clanek/12088-projev-k-situaci-v-evropske-unii-po-brexitu> [Cit. 13.04.2019]

ODS, 2017. Silný program pro silné Česko. Zahraniční věci a evropská politika [online] Dostupné z <https://www.ods.cz/volby2017/program/zahranicni-politika> [Cit. 15.11.2018]

ODS, 2018. ODS a migrační krize, Petr Fiala, [online] Dostupné z <https://www.ods.cz/docs/migrace/ODS-a-migracni-krize.pdf> [Cit.14.11.2018]

ODS, 2017. Jan Zahradil: Události, komentáře: Zpráva o stavu EU [online] Dostupné z <https://www.ods.cz/clanek/14167-udalosti-komentare-zprava-o-stavu-eu> [Cit.14.11.2018]

ODS, 2017. Petr Fiala: Rozhovor pro Pravý břeh: Evropa potřebuje odvalu k reformám [online] Dostupné z <https://www.ods.cz/clanek/13648-rozhovor-pro-pravy-breh-evropa-potrebuje-odvalu-k-reformam> [Cit.14.11.2018]

Internetové zdroje

CVVM, 2004. Politické strany a evropská integrace v názorech české veřejnosti, [online] Dostupné z https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a1317/f9/100388s_pv40903.pdf [cit. 10.10.2018]

CVVM, 2010, Pi101103 tisková zpráva, Důvěra stranickým představitelům, [online], Dostupné z https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a466/f9/101063s_pi101103.pdf [Cit.24.10.2018]

Český statistický úřad, 2015. Volby do Evropského parlamentu - 2004–2014, Příloha 1 Seznam volebních stran a jejich výsledky v letech 2004, 2009 a 2014, [online] Zveřejněno dne: 30.10.2015, Aktualizováno dne: 31.10.2015 Dostupné z <https://www.czso.cz/documents/10180/20541923/22003315p1.pdf/a6915ebf-95c8-4ce0-8e38-e66c1187ff9a?version=1.0> [Cit. 16.11.2018]

Český statistický úřad, 2015. Volby do Evropského parlamentu - 2004–2014, Příloha 3 Politické skupiny (frakce) Evropského parlamentu, [online] Zveřejněno dne: 30.10.2015, Aktualizováno dne: 31.10.2015 Dostupné z <https://www.czso.cz/documents/10180/20541923/22003315p3.pdf/1997b306-94b1-46da-b71a-5b1c419e01d9?version=1.0> [Cit. 16.11.2018]

ČT24, 2017. Fiala: ODS je pro vyjednání výjimky z automatického přijetí eura [online] Dostupné z <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2249164-fiala-ods-je-pro-vyjednani-vyjimky-z-automatickeho-prijeti-eura> [Cit. 15.11.2018]

ČT 24, 2015. Le Penová v Praze: EU je nebezpečný a utopistický projekt, [online], aktualizováno 6. 5. 2015 Dostupné z <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1526070-le-penova-v-praze-eu-je-nebezpecny-a-utopisticky-projekt> [Cit. 10.02.2019]

ČTK: ODS v rámci kampaně do eurovoleb spustí petici proti euru v ČR, Deník.cz, 2014. [online] Dostupné z https://www.denik.cz/z_domova/ods-v-ramci-kampane-do-eurovoleb-spusti-petici-proti-euru-v-cr-20140328.html [Cit. 15.11.2018]

Eurobarometer, 2018. Standart Eurobarometer 89. Public opinion in thr European Union, [online], Dostupné z <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/STANDARD/yearFrom/2010/yearTo/2019/surveyKy/2180> [Cit. 17.01.2019]

Evropský parlament. Results of the 2009/2014 European elections [online] Dostupné z <http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/en/country-results-cz-2014.html> [Cit. 16.11.2018]

EPP. Our mission and values [online] Dostupné z <https://www.eppgroup.eu/what-we-stand-for/missions-values> [Cit. 16.11.2018]

ECR. About [online] Dostupné z <https://ecrgroup.eu/about> [Cit. 16.11.2018]

Eppgroup.eu. Believe in people. Priority na období 2014-2019, Vydavatel: Tým pro publikace, Oddělení pro tisk a komunikaci, Poslanecký klub ELS v Evropském parlamentu, Redaktor: Pedro López de Pablo (Vedoucí oddělení pro tisk a komunikaci) [online] Dostupné z <https://www.eppgroup.eu/cs/zpravodajstvi/publikace/priority-poslaneckeho-klubu-els-v-obdobi-2014-2019> [Cit. 30.11.2018]

Euroskop, 2010. Mediální analýza českého předsednictví EU – NEWTON Media 2010, [online] Dostupné z http://www.euroskop.cz/gallery/52/15770-15439_analyza_predsednictvi_eu.pdf [cit. 24.10.2018]

Euportal, 2009. Petr Pakosta: Sedm důvodů k odmítnutí lisabonské smlouvy [online] Dostupné z <https://www.euportal.cz/Articles/4019-sedm-duvodu-k-odmitnuti-lisabonske-smlouvy.aspx> [Cit.07.05.2018]

Euportal, 2008. KUBERA, J:Lisabonská smlouva zakotvuje v EU socialismus na věčné časy [online] Dostupné z <https://www.euportal.cz/Articles/2642-senator-kubera-z-ods-lisabonska-smlouva-zakotvuje-v-eu-socialismus-na-vecne-casy.aspx> [Cit.07.05.2018]

Euro.cz, 2017. Zavedení eura: ČSSD, TOP 09 a lidovci jsou pro, ODS a ANO proti [online] Dostupné z <https://www.euro.cz/politika/zavedeni-eura-cssd-top-09-a-lidovci-jsou-pro-ods-a-ano-proti-1352485> [Cit. 15.11.2018]

EuroZpravy.cz, 2017. Wilders v Praze burcoval Čechy, apeloval, ať odmítnou EU i migraci, 16. prosince 2017 [online], Dostupné z <https://eurozpravy.cz/domaci/politika/210091-wilders-v-praze-burcoval-cechy-apeloval-at-odmitnou-eu-i-migraci/> [Cit. 22.02.2019]

EuroZpravy.cz, 2009. Mfx: Paroubek viní Topolánka z toho, že má k Lisabonu nedůvěryhodný postoj [online], Zveřejněno dne: 31.5.2009 Dostupné z: <https://eurozpravy.cz/domaci/politika/2135-paroubek-vini-topolanka-z-toho-ze-ma-k-lisabonu-neduveryhodny-postoj/> [Cit. 23.03.2019]

Facebook.com, Václav Klaus <https://www.facebook.com/vaclavklausml/posts/330557550608810> [Cit. 24.02.2019]

FRANTOVÁ, Libuše: Otcové evropské myšlenky se teď musí obracet v hrobě. Jan Kavan navrhuje tuto velkou reformu EU, které se prý mocní budou bránit, *Parlamentnilisty.cz* [online] , 2016 Zveřejněno dne: 8. 7. 2016, Dostupné z <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Otcove-evropske-myslenky-se-ted-musi-obracet-v-hrobe-Jan-Kavan-navrhuje-tuto-velkou-reformu-EU-ktere-se-pry-mocni-budou-branit-443886> [Cit. 13.12.2018]

HUGO, Viktor. Zahajovací projev třetího mezinárodního mírového kongresu v Paříži, *ELLOPOS.net*. [online] Dostupné z <https://www.ellopos.net/politics/hugo-addresses-europe.asp> [Cit. 8.12.2018]

ZAHRADIL, Jan: 5 důvodů proč říci „NE!“ Evropské ústavě *Euportal*, 2005. [online] Dostupné z <https://www.euportal.cz/Articles/106-5-duvodu-proc-rici-ne-evropske-ustave.aspx> [Cit.07.05.2018]

Jaroslav Šimáček: Chovanec: Mezi uprchlíky mohou být psychopati a pedofilové. Hrozí i Česku?, *Blesk.cz* [online] 2016 Zveřejněno dne: 26.5.2016, Dostupné z <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-politika/396704/chovanec-mezi-uprchliky-mohou-byt-psychopati-a-pedofilove-hrozi-i-cesku.html> [Cit. 24.02.2019]

Josef Kopecký: Pokud se Evropská unie nezmění, nemůže přežít, říká šéf ODS Fiala. *Idnes.cz* [online], 2017. Zveřejněno dne: 30.06.2017 Dostupné z https://zpravy.idnes.cz/rozhovor-predseda-ods-petr-fiala-d4j-/domaci.aspx?c=A170629_155917_domaci_kop [Cit. 24.02.2019]

Lidové noviny, 2002. Václav Klaus, Klaus, ODS a Evropská unie, 1.5.2002 [online] Dostupné z <https://www.klaus.cz/clanky/2222> [Cit. 15.11.2018]

HRUŠKA, Blahoslav: Kauza kvót otevřela lidem oči, říká první místopředseda ODS Zahradil, *Lidovky.cz* [online] 2015 Dostupné z https://www.lidovky.cz/domov/kauza-kvot-otevrela-lidem-oci-rika-prvni-mistopredseda-ods-zahradil.A151002_212155_ln_domov_ele [Cit. 13.04.2019]

OTTO, Pavel: ČSSD se odcizila lidem. Chci to změnit, říká Zaorálek. Koalici s Babišem nevylučuje, *E15.cz*, [online] 2017, publikováno 19. června 2017, Dostupné z <https://www.e15.cz/volby/volby-2017/cssd-se-odcizila-lidem-chci-to-zmenit-rika-zaoralek-koalici-s-babisem-nevylucuje-1333870> [Cit.26.10.2018]

PSP.cz, 2009. Hlasování, 18. února 2009, Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evrop. unii [online] Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=48969&l=cz> [Cit. 15.11.2018]

PSP.cz, 2018. „19. schůze, 195. hlasování, 2. října 2018, 17:41. Víceletý finanční rámec EU na období 2021–2027“ [online] Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=68248&l=cz> [Cit. 24.02.2019]

PSP.cz, 2009. 53. schůze, 2. hlasování, 24. března 2009, 18:12 Návrh na vyslovení nedůvěry vládě České republiky [online] Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=49203> [Cit. 24.02.2019]

PSP.cz, 2009. 46. schůze, 11. hlasování, 18. února 2009, 09:47 Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii [online] Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=48969&l=cz> [cit. 24.10.2018]

PETŘÍK, Lukáš: Je to nebezpečný šílenec. EU se rozpadne díky lidem jako on. Špidla řekl, že buď přijmeme euro, nebo bude válka, a toto nám řekli Kalousek, Keller, Foldyna či Okamura, *Parlamentní listy* [online] 2018, publikováno 26.04.2018 Dostupné z <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Je-to-nebezpecny-silenec-EU-se-rozpadne-diky-lidem-jako-on-Spidla-rekl-ze-bud-prijmeme-euro-nebo-bude-valka-a-toto-nam-rekli-Kalousek-Keller-Foldyna-ci-Okamura-533633> [Cit.26.10.2018]

ŠTĚPÁN, Jan: Jan Štěpán, Alexandr Vondra a Ivan Langer se provokativně rozjeli proti vlně uprchlíků. Padaly vážné hrozby a exministr musel přiznat cosi o Rusku, *Parlamentní listy* [online], 2015. Zveřejněno dne: 22.09.2015 Dostupné z <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Alexandr-Vondra-a-Ivan-Langer-se-provokativne-rozjeli-proti-vlne-uprchliku-Padaly-vazne-hrozby-a-exministr-musel-priznat-cosi-o-Rusku-400340> [Cit. 24.02.2019]

PETŘÍK, Lukáš: Mirka Topolánka jsme se při rozhovoru zeptali na dost nepříjemné věci z minulosti. A takto reagoval..., *Parlamentní listy* [online] 2018, Zveřejněno dne: 08.01.201 Dostupné z <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Mirka-Topolanka-jsme-se-pri-rozhovoru-zeptali-na-dost-neprijemne-veci-z-minulosti-A-takto-reagoval-51908> [Cit. 23.04.2019]

Revuepolitika.cz, 2009. Petr Fiala, Zkoumání Evropské unie na prahu krize, Z nového časopisu Kontexty, Zveřejněno dne: 24. 3. 2009 [online] Dostupné z <http://www.revuepolitika.cz/clanky/57/zkoumani-evropske-unie-na-prahu-krize> [Cit. 24.02.2019]

STEM, 2004. Informace z tiskové konference Je ODS v očích voličů proevropská? [online] Dostupné z <https://www.stem.cz/je-ods-v-ocich-volicu-proevropska/> [cit. 10.10.2018]

STEM, 2018. V názoru na naše členství v Evropské unii je česká veřejnost rozdělená do dvou vyrovnaných táborů. [online] Dostupné z <https://www.stem.cz/v-nazoru-na-nase-clenstvi-v-evropske-unii-je-ceska-verejnost-rozdelena-do-dvou-vyrovnanych-taboru/> [cit. 10.10.2018]

STEM, 2004. Je ODS v očích voličů proevropská?, [online] Dostupné z <https://www.stem.cz/je-ods-v-ocich-volicu-proevropska/> [cit. 10.06.2018]

S&D. Mission, vision & values [online] Dostupné z <https://www.socialistsanddemocrats.eu/mission-vision-values> [Cit. 16.11.2018]

S&D. Foreign affairs, human rights, security & defence [online] Dostupné z <https://www.socialistsanddemocrats.eu/policies/foreign-affairs-human-rights-security-defence-0> [Cit. 30.11.2018]

The Guardian, 2018. MEPs to challenge Orbán over rule of law in Hungary [online], Zveřejněno dne: 11.09.2018 [Cit. 24.02.2019] Dostupné z <https://www.theguardian.com/world/2018/sep/10/european-parliament-hungary-anti-european-policies-viktor-orban>

Votewatch.eu, 2018. The situation in Hungary [online] Dostupné z <https://www.votewatch.eu/en/term8-the-situation-in-hungary-motion-for-resolution-vote-text-as-a-whole.html> [Cit. 24.02.2019]

Vláda.cz, 2014. Projev předsedy vlády na Národním konventu o EU [online] Zveřejněno dne: 13. 11. 2014 Dostupné z <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/projev-predsedy-vlady-na-narodnim-konventu-o-eu-124842/> [Cit. 24.02.2019]

Vláda.cz, 2009. M. Topolánek: Schvalte Lisabonskou smlouvu! Způsobí konec současného charakteru integrace [online] Zveřejněno dne: 6. 5. 2009 Dostupné z <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/m--topolanek-schvalte-lisabonskou-smlouvu!-zpusobi-konec-soucasneho-charakteru-integrace-57062/tmplid-47/> [Cit. 23.03.2019]

Webové stránky Jana Zahradila, 2007. Budiž, dohodněme se. Ale ne za cenu slabšího Česka! Zveřejněno dne: 28. 5. 2007 [online] Dostupné z <http://zahradil.cz/2007/05/28/budiz-dohodneme-se-ale-ne-za-cenu-slabsiho-ceska/> [Cit. 24.02.2019]

Webové stránky Jana Zahradila, 2014. Europoslanec Zahradil: Do eurozóny bychom vstupovat neměli, Zveřejněno dne: 14. 4. 2014 [online] Dostupné z <http://zahradil.cz/2014/04/14/europoslanec-zahradil-do-eurozony-bychom-vstupovat-nemeli/> [Cit. 24.02.2019]